

Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper

- VÅLD I NÄRA RELATIONER, HEDERSRELATERAT VÅLD
OCH FÖRTRYCK SAMT PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL
FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET (BRÅ) är ett kunskapscentrum för rättsväsendet. Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället, genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETEN ska säkerställa att regeringens jämställdhetspolitiska prioriteringar får genomslag genom att samordna, följa upp och ge stöd inom jämställdhetens områden. I myndighetens uppdrag ingår att främja utvecklingen av förebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor, inklusive våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, samt prostitution och människohandel.

urn:nbn:se:bra-1075

© Brottsförebyggande rådet 2022

Författare: Carl Gynne, Mahlet Techan, Lina Lundborg

Produktion: Odelius & CO #22-3901

© Shutterstock / Fagreia (illustration sid 46)

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, e-post info@bra.se, www.bra.se

Innehåll

Centrala begrepp	5
Våld	5
Våld i nära relationer	5
Närstående	5
Hedersrelaterat våld och förtryck	5
Köp av sexuella tjänster, prostitution och människohandel för sexuella ändamål	6
Mäns våld mot kvinnor	6
Förebyggande arbete	6
Kartläggning	7
Inledning	8
Behov av utökad samordning och samverkan	9
Om stödets sammanhang och tilltänkta användning	10
Förutsättning för att förebygga våld i samverkan	10
Stöd för kartläggning av våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål	13
Vad vet vi om våldets omfattning i Sverige?	13
Generella utmaningar och möjligheter i arbetet med att kartlägga våld	14
Specifika utmaningar och möjligheter med att kartlägga våld	15
Tre nivåer för kartlägningsarbetet	16
Vägledande frågeställningar för att bedöma förutsättningar för kartläggning i samverkan	17
Underlag för kartläggning av barns och ungas utsatthet för våld och våldsutövning	19
GRUNDLÄGGANDE NIVÅ	19
Förslag på underlag från rättsväsendet	19
Förslag på underlag från kommun	21
Förslag på underlag från civilsamhället	22
BREDDAD NIVÅ	23
Förslag på kvantitativa underlag	23
Förslag på kvalitativa underlag	24
AVANCERAD NIVÅ	29
Förslag på underlag från kommun	29
Förslag på kvalitativa underlag	29

Underlag för kartläggning av vuxnas utsatthet för våld och våldsutövning	31
GRUNDLÄGGANDE NIVÅ	31
Förslag på underlag från rättsväsendet	31
Förslag på underlag från kommun	33
Förslag på underlag från civilsamhället	34
BREDDAD NIVÅ	36
Förslag på kvantitativa underlag	36
Förslag på kvalitativa underlag	38
AVANCERAD NIVÅ	42
Förslag på underlag från kommun	42
Förslag på kvalitativa underlag	43
KOMPLETTERANDE UNDERLAG TILL DEN LOKALA KARTLÄGGNINGEN	44
Exempel på stöd i arbetet	46
Gör en lokal retroaktiv utredning	46
TRE SCENARIER	47
Scenario 1	47
Scenario 2	48
Scenario 3	48

Centrala begrepp

VÅLD **Våld** är ett mångtydigt begrepp som i både forskning och praktik kan definieras på olika sätt. Våld är i de allra flesta fall förknippat med brottsliga gärningar, exempelvis fysiskt våld eller sexuella övergrepp. Våldshandlingarna består ofta av en kombination av olika handlingar.¹ Oavsett uttryck är syftet med våldet detsamma: att etablera och utöva makt och kontroll genom att skada och skrämja.

VÅLD I NÄRA RELATIONER **Våld i nära relationer** skiljer sig från andra former av övergrepp genom att det ofta utövas under en längre period och att det över tid kan öka i intensitet. Detta kan leda till att våldet mer och mer blir ett förväntat och till viss del normaliserat inslag i den utsattas vardag.² Oftast är det kvinnor som utsätts för våldet. Sverige är ett av få länder i världen som har en särskild straffbestämmelse om bland annat våld i nära relationer. Bestämmelsen tar sikte på upprepade kränkningar i form av exempelvis vålds-, frids- eller sexualbrott som begås mot en närstående kvinna (grov kvinnofridskränkning) eller mot barn och andra närstående personer (grov fridskränkning). Sedan 2021 har barn som bevittnar våld av eller mot närstående fått en starkare ställning genom den nya lagen om barnfridsbrott. Det är straffbart att utsätta barn för att bevittna brott i nära relationer, och barn som bevittnar våld är målsägare med rätt till målsägarbiträde och skadestånd.

NÄRSTÅENDE **Begreppet närstående** syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om såväl makar, sambor och pojk- eller flickvänner, som föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till.³ Våld i nära relationer förekommer i alla typer av relationer mellan närstående oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Våld i nära relationer innefattar också våld i familje- och släktrelationer, samt våld som barn upplever i sin familj.⁴

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK **Hedersrelaterat våld och förtryck** handlar om gärningar som syftar till att bevara eller återupprätta vad som betraktas som en persons eller släkts heder. Det rör sig i många fall om hot som begränsar en persons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner, ofta sanktionerat av familj eller släkt. De som utövar våld och förtryck är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen. Våldets kollektiva karaktär gör att gränserna mellan våldsutsatt och våldsutövare blir otydliga. De som medverkar till förtrycket kan själva vara utsatta. Det kan till exempel vara mödrar och unga män som känner sig pressade att sätta familjen före individen.⁵ Föreställningar om att kollektivets anseende och status är beroende av kontrollen över kvinnors och flickors sexuella beteenden är centralt och hör också samman med förekomsten av barnåktenskap och

1 Socialstyrelsen (2016). *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.*

2 [Våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

3 Socialstyrelsen (2016). *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.*

4 [Våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

5 [Hedersrelaterat våld och förtryck - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

KÖP AV SEXUELLA TJÄNSTER, PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

könsstympning av kvinnor och flickor.⁶ Sedan den 1 juni 2022 finns ett särskilt brott för hedersförtryck, vilket innebär att det är straffbart att begå sådana gärningar. Sedan tidigare finns även lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor, och brottskategorier såsom äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapsresa och utreseförbud.

Köp av sexuell tjänst innebär enligt brottsbalken att en person skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse med en annan person mot ersättning. Ersättningen kan vara pengar, men även varor eller tjänster som alkohol, boende, presenter eller resor. Att köpa sexuella tjänster är förbjudet i Sverige sedan 1999, då den så kallade "sexköpslagen" infördes. Sverige var då först i världen med att kriminalisera köp av sexuella tjänster.⁷

Ett barn under 18 kan aldrig samtycka till prostitution, utan det ses alltid som ett sexuellt övergrepp. Om någon form av ersättning har getts vid övergreppet talar man om "sexuell exploatering". Det kan handla om våldtäkt mot barn eller sexuella övergrepp som sänds eller sprids digitalt.⁸

Människohandel är en allvarlig form av organiserad brottslighet, eftersom det kränker den drabbades rätt att få bestämma över sitt liv och sin kropp. Majoriteten av de kvinnor och flickor som utsätts för människohandel utnyttjas sexuellt.⁹ De flesta sexköparna är för brottsoffret obekanta personer, men vid brott såsom koppleri och människohandel för sexuella ändamål förekommer att för brottsoffret närstående personer varit delaktiga i att utnyttja personen för övergrepp.

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är ett delmål i den svenska jämställdhetspolitiken. Målet omfattar att såväl kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet innefattar hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I delmålet ingår också bl.a. sexuella trakasserier, kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen, hot och annat våld som sker på internet och andra digitala kanaler. Begreppet är således mer omfattande än vad som räknas till begreppet våld i nära relationer.¹⁰

FÖREBYGGANDE ARBETE

Både brottsförebyggande och våldsförebyggande arbete är tvärssektoriella begrepp som saknar formella definitioner. Det finns också stora likheter mellan regeringens två nationella program, det brottsförebyggande *Tillsammans mot brott*¹¹ och det våldsförebyggande *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*¹². Bägge programmen syftar till att förebygga och förhindra händelser som anses oönskade. De omfattar förslag och insatser på samtliga

6 [Vad är hedersrelaterat våld och förtryck? - Hedersförtryck \(hedersförtryck.se\)](#)

7 [Prostitution och människohandel | Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

8 Ibid

9 Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II: *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*.

10 Regeringen. *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, s. 84. (Skr.2016/17:10).

11 Regeringens skrivelse. *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program*. (Skr. 2016/17:126).

12 Regeringen. *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, s. 84. (Skr.2016/17:10).

preventionsnivåer (indikativ, selektiv och universell) och fokuserar på såväl social prevention (att påverka beteenden) som situationell prevention (att se till platsens betydelse). I många fall är strategierna överlappande, (den brottsförebyggande strategin betonar åtgärder som på olika sätt förebygger, förhindrar och försvårar att brott begås¹³). I andra fall kompletterar och förstärker de varandra (den våldsförebyggande strategin tar sikte på att både förhindra att våld upprepas och på att våld alls uppstår.¹⁴).

KARTLÄGGNING

Brå definierar kartläggning som en systematisk datainsamling om ett geografiskt område, ett brottsproblem eller en befolkningsgrupp. I kartläggningen samlas information om vad, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som brottsligheten sker eller uppträder¹⁵.

¹³ Brå (2020) *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*.

¹⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Inget att vänta på – Handbok för våldsförebyggande arbete*.

¹⁵ Brå (2020) *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* – tredje upplagan.

Inledning

Mäns våld mot kvinnor utgör en allvarlig brottslighet och ett omfattande jämställdhetsproblem. Det är ett gemensamt samhällsansvar att motverka alla delar av våldskedjan, från de bakomliggande orsakerna till dess konsekvenser. I regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor¹⁶ konstateras att arbetet måste omfatta insatser både för att förhindra att våldet upprepas och för att förebygga att våldet alls uppstår.

Flera myndigheter har ett direkt ansvar för att bidra till strategins förverkligande, inte minst genom en ökad samverkan där så är möjligt.

Regeringen presenterade hösten 2021 ett åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. En av punkterna i programmet var ett uppdrag till Brå att ta fram ett fördjupat stöd för hur den generella kartläggningen av brottsligheten i ett område skulle kunna kompletteras med en bild av hur våldet i nära relationer ser ut och vilka förutsättningar som finns att förebygga sådant våld. Uppdraget innefattade såväl hedersrelaterat våld och förtryck som prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I enlighet med skrivningarna i uppdraget har detta metodstöd tagits fram av Brå i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten och i samråd med Socialstyrelsen.

Anledningen till att metodstödet behövs är att underlag med koppling till våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål alltför sällan inkluderas i den lokala brottsförebyggande lägesbilden. Det får konsekvenser, inte minst inom det lokala brottsförebyggande arbetet, som riskerar att missa brottskategorier och behov som hade kunnat påverka inriktning och prioritering av insatser. En indirekt effekt av detta är att det bidrar till en ökad otrygghetskänsla och därmed en ökad begränsning i livsutrymme, vilket kvinnor rapporterar i högre utsträckning än män.¹⁷ Därför har det här stödet även bäring på det trygghetsskapande arbetet.

I ett kunskapsbaserat förebyggande arbete bör den samlade problematiken på lokal nivå analyseras, för att rätt insatser ska kunna sättas in. God kunskap om de lokala problemen ger lösningar som passar de lokala behoven. Detta metodstöd är avsett att underlätta för det brottsförebyggande arbetets aktörer att ta sig an frågan, i samverkan med aktörer inom det våldsförebyggande arbetet.

Metodstödet har framför allt arbetats fram som ett digitalt stöd, och denna skrift utgör utgångspunkten till detta stöd.

Flera myndigheter har ett direkt ansvar för att bidra till strategins förverkligande, inte minst genom en ökad samverkan där så är möjligt.

---

¹⁶ Regeringen. *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.* (Skr.2016/17:10).

¹⁷ Brå (2021). *Nationella trygghetsundersökningen – om utsatthet, otrygghet och förtroende.*

Behov av utökad samordning och samverkan

Sveriges riksdag har beslutat om en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹⁸ Strategin inbegriper bland annat arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Strategin lyfter särskilt fram två faktorer – vikten av förebyggande insatser och mäns delaktighet och ansvar i arbetet mot våld. Därtill betonas också frågor om starkare skydd för våldsutsatta kvinnor och barn, effektivare brottsbekämpning och förbättrade kunskaper, arbetssätt och metodutveckling. För att nå resultat i arbetet krävs effektivare samordning mellan samhällets olika verksamhetsområden. Det gäller inte minst det brottsförebyggande och det våldsförebyggande arbetet.

Vikten av ett effektivt brottsförebyggande arbete för att minska brottsligheten och öka tryggheten har betonats såväl i den nationella strategin som i regeringens nationella brottsförebyggande program, Tillsammans mot brott. Ett sådant arbete behöver vara kunskapsbaserat och systematiskt, och bedrivs i samverkan mellan berörda aktörer, oavsett brottsområde och målgrupp.

I *Tillsammans mot brott* beskrivs hur det är nödvändigt att ett jämställdhetsperspektiv integreras i allt brottsförebyggande arbete. Särskilt viktigt är det när det handlar om att förebygga våldsbrott som i högre utsträckning drabbar kvinnor och flickor, såsom sexualbrott utanför nära relationer, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.¹⁹

Kommunerna har en särskilt viktig roll för samhällets samlade brottsförebyggande arbete. För att säkerställa att kommunerna arbetar med dessa frågor på ett effektivt och kunskapsbaserat sätt har regeringen föreslagit att kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete ska regleras i lag från och med den 1 juli 2023²⁰. Enligt lagförslaget ska kommunerna ta fram en lägesbild, som ska innehålla en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser samt en analys av kartläggningen och informationen. Kartläggning, lägesbild och analys ska utgöra grunden för ett ställningstagande till behovet av åtgärder och beslut om en åtgärdsplan. Kommunerna ska också ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion.²¹

I den ökade satsningen på lokalt brottsförebyggande arbete kan en utökad samordning och samverkan mellan det brottsförebyggande och det våldsförebyggande verksamhetsområdet bidra till att fälten kompletterar och drar nytta av varandras perspektiv och kompetenser. Utökad samordning och samverkan kan även säkerställa att det lokala brottsförebyggande

---

För att säkerställa att kommunerna arbetar med dessa frågor på ett effektivt och kunskapsbaserat sätt har regeringen föreslagit att kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete ska regleras i lag från och med den 1 juli 2023.

---

18 Regeringen. *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. (Skr.2016/17:10).

19 Justitiedepartementet (2017). *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. (Skr.2016/17:126).

20 SOU 2021:49. *Kommuner mot brott*.

21 Justitiedepartementet, lagrådsremiss 16 juni 2022, *Kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete*.

arbetet i högre grad inkluderar våldsbrott som främst drabbar kvinnor, tjejer och barn, såsom våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det är viktigt inte minst då en ökad samverkan kan bidra till ett förbättrat kartläggningsarbete, vilket stärker underlaget för lokala beslut om vilka insatser som ska prioriteras framför andra, och varför. Därför är det viktigt att underlaget tas fram lokalt och inte enbart vilar på generella data.

Om stödets sammanhang och tilltänkta användning

Brå och Jämställdhetsmyndigheten är centrala myndigheter för att främja utvecklingen av förebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel samt våld i samkönade

relationer. Båda dessa myndigheter har utarbetat nationella processtöd för ett kunskapsbaserat och systematiskt förebyggande arbete. Brås stöd *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*²² belyser det generella brottsförebyggande arbetet, medan handboken *Inget att vänta på*,²³ som har tagits fram av Jämställdhetsmyndigheten, har ett särskilt fokus på det våldsförebyggande arbetet.

Brå har också tagit fram ett fördjupat metodstöd för det generella brottsförebyggande arbetet, med fokus på kartläggning och lägesbildsarbete.²⁴ Det här stödet utgör en kompletterande fördjupning om att kartlägga brott med koppling till våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Stödet kompletterar även Jämställdhetsmyndighetens metodstöd för kartläggning av våld, i form av handboken *Inget att vänta på*.²⁵

Stödet är framtaget för att lokala brottsförebyggande samordnare i samverkan med andra funktioner med våldsförebyggande uppdrag inom kommunala verksamheter ska kunna utveckla kartläggningen av faktorer som bidrar till en förståelse av den lokala situationen avseende den här brottsligheten. I stödet ges exempel på underlag som lokala förebyggare kan använda för att kartlägga faktorer som bidrar till en förståelse av den lokala situationen avseende den här brottsligheten.

Förutsättning för att förebygga våld i samverkan

Få metoder som används i Sverige för att förebygga mäns våld mot kvinnor har utvärderats vetenskapligt, och ännu färre har effektutvärderats.²⁶ Det gäller även arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck²⁷ och arbetet mot prostitution och människohandel. Även internationellt finns stora

22 Brå (2020). *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*.

23 Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Inget att vänta på – Handbok för våldsförebyggande arbete*.

24 Brå (2021). *Kartläggning och lägesbildsarbete i lokalt brottsförebyggande arbete*.

25 Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Inget att vänta på – Handbok för våldsförebyggande arbete*, s. 50–76.

26 Jämställdhetsmyndigheten (2019:11). *Våldsförebyggande arbete med barn och unga*.

Franzén, A. och Gottzén, L. (2020). *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt*.

27 Jämställdhetsmyndigheten (2021). *Förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck riktat till pojkar och unga män i Sverige – utvärderingsforskning och praktik*.

luckor i forskningen²⁸, samtidigt som Världshälsoorganisationen (WHO) i flera rapporter belyser evidensbaserade strategier för våldsförebyggande arbete.²⁹

Såväl Brås som Jämställdhetsmyndighetens processtöd för brotts- och våldsförebyggande arbete bygger i hög grad på kunskapsstöd som utvecklats av Förenta nationerna (FN) och WHO. Där betonas att förebyggande arbete behöver bedrivas systematiskt och kunskapsbaserat i samverkan och genomförs strukturerat.³⁰

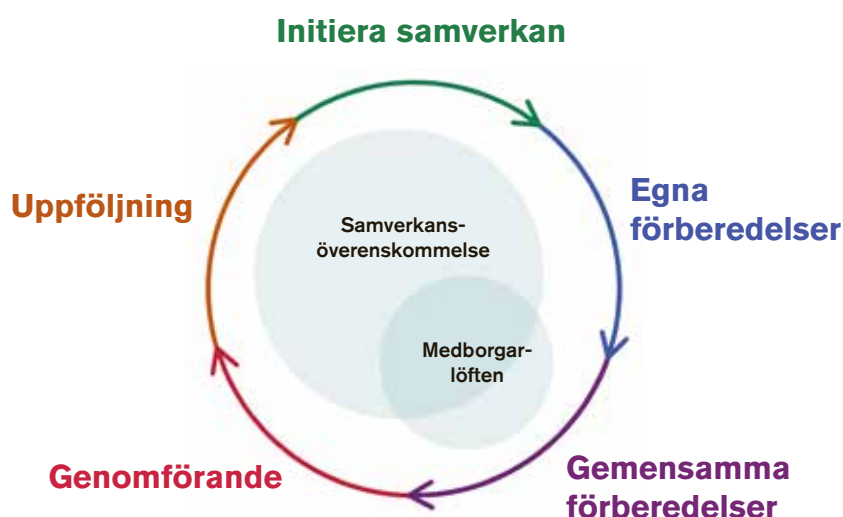
Ett kunskapsbaserat arbetssätt innebär att arbetet

- grundar sig på kunskap om problemets omfattning, struktur och utveckling
- utgår från analys av möjliga bakomliggande orsaker till problemet
- är riktat mot orsakerna till problemet
- består av insatser som är, så långt det går, beprövade eller utvärderade
- är återkommande reviderat utifrån uppföljning eller utvärdering.

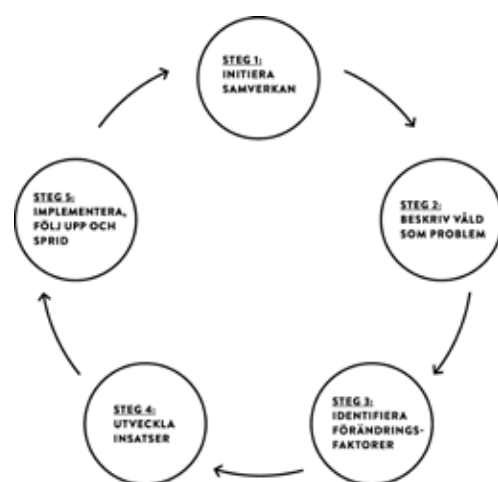
Att utveckla ett systematiskt och kunskapsbaserat förebyggande arbete är viktigt för att förebygga och motverka våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det stärker också förutsättningarna för systematisk uppföljning och utvärdering. Inte minst kan en väl genomförd kartläggning utgöra en grund för utvärdering av det förebyggande arbetet, samt förgemensam analys, prioritering och planering av det förebyggande arbetet i samverkan.

Både det brottsförebyggande och det våldsförebyggande processtödet utgår från modeller som kan liknas vid kretslopp. Arbetet sker i fem steg – det initieras, planeras, genomförs och följs upp, för att sedan starta igen.

Att utveckla ett systematiskt och kunskapsbaserat förebyggande arbete är viktigt för att förebygga och motverka våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Källa: Brottsförebyggande rådet

Källa: Jämställdhetsmyndigheten

28 Forte (2022). *Förebyggande arbete och riskhantering av våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck: En systematisk kartläggning.*

29 Se exempelvis WHO (2009). *Violence prevention: the evidence* och WHO (2018). *INSPIRE: Seven Strategies for Ending Violence Against Children.*

30 United Nations. *Handbook on the crime prevention guidelines 2010*, s. 47–62.

Alla steg i ett systematiskt och kunskapsbaserat förebyggande arbete behöver beaktas vid den lokala kartläggningen av våldets omfattning och konsekvenser. Det är dock framför allt steg 2 som belyser betydelsen av att utgå från lokal kartläggning och analys, för att rätt insatser sedan ska kunna sättas in.

Vilka förutsättningar som finns för samverkan är avhängigt kommunens lokala organisation för det brottsförebyggande respektive våldsförebyggande arbetet.

Inom det brottsförebyggande verksamhetsområdet finns ofta särskilt utsedda samordnare eller motsvarande funktioner som arbetar strategiskt med lokala brottsförebyggande frågor. Inom det våldsförebyggande verksamhetsområdet finns ibland särskilt utsedda samordnare eller strateger som arbetar helt eller delvis med frågor som rör våldsförebyggande arbete.³¹

Även om kommunen saknar särskilda strategiska funktioner för våldsförebyggande arbete innebär socialnämndens lagstadgade ansvar för brottsoffer och våldsutövare³² att kommunen alltid har tjänstepersoner som arbetar med frågan. Dessutom bör socialnämnden fortlöpande kartlägga förekomsten av våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare i kommunen.³³

Inom det våldsförebyggande verksamhetsområdet finns ibland särskilt utsedda samordnare eller strateger som arbetar helt eller delvis med frågor som rör våldsförebyggande arbete.

---

³¹ Brå (2020). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige*.

³² SoL 5 kap. 11 §, samt SoL 5 kap. 11 § a.

³³ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer HSLF-FS 2022:39.

Stöd för kartläggning av våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Vad vet vi om våldets omfattning i Sverige?

Våld i nära relationer drabbar både kvinnor och män. Kvinnor och tjejer utsätts dock oftare av upprepat och mer allvarligt våld i en sådan omfattning att det är att betrakta som ett folkhälsoproblem.³⁴ Många barn upplever våld i sin familj. Brå uppskattar att cirka 150 000 barn i Sverige lever tillsammans med en förälder som blivit utsatt för våld av den andra föräldern.³⁵ Ett stort antal barn och unga lever också med hedersrelaterat våld och förtryck som begränsar handlingsutrymmet eller rätten att själv välja partner. Hur många barn och unga som lever med hedersrelaterat våld i Sverige är enligt Socialstyrelsen svårt att fastställa.³⁶ Enligt en nyligen genomförd omfångskartläggning lever mellan 7 och 9 procent av unga i storstäderna med kollektivt legitimerat våld. Mellan 10 och 20 procent begränsas av oskuldsnormer.³⁷

Vad gäller andelen personer som tagit emot ersättning för sex gäller det enligt Jämställdhetsmyndigheten uppskattningsvis en dryg procent av befolkningen i Sverige. Bland personer i särskilt utsatta livssituationer är andelen dock betydligt högre.³⁸

Att utsatthet för våld kan förvärras av olika omständigheter, såsom starka beroendeförhållanden till den eller de som utövar våldet, gäller för våldsutsatthet generellt, och innebär att vissa grupper i samhället är mer utsatta för våld än befolkningen överlag. Exempelvis visar en svensk studie av kvinnor i kontakt med verksamheter för personer i missbruk i svenska storstäder att 75 procent varit utsatta för fysiskt våld, sexuellt våld eller psykiska övergrepp från en manlig förövare.³⁹ I en annan svensk studie med kvinnor i kontakt med psykiatrin rapporterade 70 procent av kvinnorna att de under sitt liv varit utsatta för någon form av fysiska, sexuella

---

Många barn upplever våld i sin familj. Brå uppskattar att cirka 150 000 barn i Sverige lever tillsammans med en förälder som blivit utsatt för våld av den andra föräldern.

---

34 Nationellt centrum för kvinnofrid (2014). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.*

35 Brå (2014). *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning.*

36 Socialstyrelsen (2019). *Ett liv utan förtryck. Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck.*

37 Örebro universitet (2019). *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar.*

38 Jämställdhetsmyndigheten (2021). *Prostitution och människohandel. Slutredovisning av uppdrag att stärka arbetet mot att barn och unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel, samt kartlägga omfattningen av prostitution och människohandel.*

39 Holmberg (2005). *Mäns våld mot missbrukande kvinnor - ett kvinnofridsbrott bland andra.*

eller psykiska övergrepp och/eller utnyttjande.⁴⁰ Såväl Brås egen undersökning, Våld i ungas parrelationer⁴¹, som annan forskning på området, lyfter särskilt fram unga som en utsatt grupp. Här är utsatthet på nätet en extra dimension.

Generella utmaningar och möjligheter i arbetet med att kartlägga våld

Att mäta hur många som är utsatta för våld genom att enbart använda den officiella kriminalstatistiken är inte möjligt. Mörkertalet för brott i nära relationer uppskattas vara stort och kriminalstatistiken visar endast händelser som är anmälda och registrerade som brott.⁴² För att få en mer komplett bild av utsatthet för våld, både det polisanmälda våldet och det våld som inte polisanmäls, behöver brottsstatistiken kompletteras med annan datainsamling. Brås rapport *Våld i ungas parrelationer* (Brå 2021:15) belyser även behovet av att differentiera kartläggningsunderlag då det ofta utgår från ett heterosexuellt vuxenperspektiv.⁴³

Vid valet av datakällor är det viktigt att beakta att den typ av metod som används i en undersökning i hög grad påverkar resultatet, vilket kan förklara att olika undersökningar ger vitt skilda resultat vad gäller våldets omfattning. Ett exempel är att frågeställningar som mer detaljerat beskriver olika typer av våld gör att den som deltar i undersökningen lättare ser sina egna erfarenheter som uttryck för just våld. Andra metodologiska utmaningar handlar om att respondenternas svar kan påverkas av om det finns åhörare i närheten när de besvarar undersökningen, exempelvis vid telefonintervjuer eller om enkäter besvaras i offentliga rum.⁴⁴

Olika former av sexuellt våld är ofta tabubelagt och skamfyllt. När våld utövas av närstående har det ofta normaliserats av de närmast berörda. Generellt rapporteras grova brott oftare än lindriga brott, brott mot obekanta oftare än våld mot bekanta eller närstående, och brott på allmän plats oftare än de som sker i hemmet. Som tidigare nämnts är utsattheten för sexuellt våld högre för kvinnor än för män, medan våld i offentlig miljö drabbar män i högre utsträckning. Det våld som drabbar män rapporteras därmed in och bli registerbaserad statistik i större utsträckning än det våld som drabbar kvinnor och tjejer. Det medför inte bara en brist i bedömningen av hur vanligt förekommande olika våldstyper är i förhållande till varandra, utan medför även en ökad otrygghet hos kvinnor och tjejer. Därför är det viktigt att uppmärksamma att våldsbrott som drabbar kvinnor och tjejer underrapporteras. Enbart statistiska koder kan därmed inte fånga in våldets komplexitet och bredd, och resultaten omfattar inte alltid

---

Vid valet av datakällor är det viktigt att beakta att den typ av metod som används i en undersökning i hög grad påverkar resultatet, vilket kan förklara att olika undersökningar ger vitt skilda resultat vad gäller våldets omfattning.

---

40 Bengtsson-Topor (2004). *Vi är många. Övergrepp mot kvinnor som använder psykiatrien. En omfångsstudie.*

41 Brå (2021:15). *Våld i ungas parrelationer.*

42 www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/tolka-statistiken.html.

43 Brå (2021:15). *Våld i ungas parrelationer.*

44 Att mäta våld - Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) - Uppsala universitet (uu.se).

grupper i särskilt sårbara livssituationer.⁴⁵ Trots brister i statistiska underlag är det ändå relevant att ta fram statistik för att ha något att utgå ifrån och kunna förhålla sig till tendenser över tid.⁴⁶

Specifika utmaningar och möjligheter med att kartlägga våld

När personer som redan befinner sig i en särskilt sårbar situation utsätts för våld kan det vara svårt att få samhällets skydd och stöd. Bristande kunskaper eller stereotypa uppfattningar om exempelvis äldre kan innebära att brottsoffer inte blir trodda. Risk för diskriminering och stigmatisering kan innebära att hbtqi-personer som utsatts för våld har svårt att tala om den egna utsattheten. Även svårigheter att kommunicera, såsom vid intellektuella funktionsnedsättningar eller bristande språkkunskaper i svenska, kan innebära att grupper i samhället riskerar att uteslutas i kartläggningar och ges sämre tillgång till samhällets skydd och stöd.

En rekommendation, när ni arbetar med detta underlag, är att fundera extra på hur behov hos personer i särskilt sårbara livssituationer kan fångas upp och innefattas i såväl kartläggning som förebyggande arbete. Särskilt sårbarhet kan exempelvis handla om

- funktionsnedsättning
- äldre
- yngre
- utrikesfödda
- HBTQI-identitet
- skadligt bruk eller beroende
- ekonomisk utsatthet.⁴⁷

När ni arbetar med kartläggning kan det exempelvis inbegripa underlag där så många målgrupper som möjligt inkluderas. Det kan också handla om att anpassa egen datainsamlingsmetodik så att den möjliggör för så många som möjligt att bli hörda.

En rekommendation, när ni arbetar med detta underlag, är att fundera extra på hur behov hos personer i särskilt sårbara livssituationer kan fångas upp och innefattas i såväl kartläggning som förebyggande arbete.

EXEMPEL PÅ ANPASSADE SÄTT ATT STÄLLA FRÅGOR OM VÅLD:

I Projekt Bildsamt utvecklades material för att kunna ställa frågor och föra samtal om våld när den som intervjuas behöver bildstöd i sin kommunikation. Det mesta av Bildsamts material finns på bildstod.se om ni söker på *bildsamt*.

RFSL:s webbstöd om att fråga om könsidentitet i enkäter kan underlätta för er som ska konstruera enkäter med frågor om könsidentitet och könsuttryck. Läs mer på rfs.se.

45 Brå (2020). *Nationella trygghetsundersökningen – uppföljningsintervjuer*. Kortanalys nummer 3.

46 Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Inget att vänta på – Handbok för våldsförebyggande arbete*.

47 Arbetsmarknadsdepartementet (2021). *Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023*, (A2021/O2397), s.12–15.

Tre nivåer för kartläggningsarbetet

Er kartläggning bör anpassas till förutsättningar i er kommun. Det här stödet ger vägledning kring fördelar och begränsningar med datakällor som kan användas vid en lokal kartläggning. Vid sidan av tillgänglig statistik kan exempelvis kvalitativa underlag, från verksamheter och funktioner med särskild kännedom inom området, lokalt komplettera kartläggningen. Vid kartläggning bör ett brett spektrum av kunskap inkluderas, för att belysa vilka brottsproblem som är mest framträdande. Därför är det viktigt att all kunskap vägs in i bedömningen och att inget underlag blir alltför dominerande. Det brukar kallas att triangulera kunskapsinhämtning.⁴⁸ En bredd i antalet underlag ökar sannolikheten att det längre fram i arbetsprocessen fattas beslut som baserats på systematisk kunskapsinhämtning.

Detta stödmaterial är indelat i förslag på datakällor rörande barns och ungas våldsutsatthet, respektive vuxnas våldsutsatthet. Materialet är därutöver indelat efter tre nivåer för det kommunala kartläggningsarbetet; grund, breddad och avancerad. Kartläggningen bör anpassas till den nivå som er organisation befinner sig på.

På grundläggande nivå ingår exempel på underlag för att etablera ett kunskapsbaserat och systematiskt kartläggningsarbete. Nivån ska ses som ett första steg till att arbeta med faktorer som bidrar till att kartlägga våld och som i ett senare skede läggs samman med övrigt kartläggningsunderlag i en lägesbild. Nivån vägleder och exemplifierar underlag som bedöms som enkelt att ta fram. Mest fokus läggs på den verksamhetsnära (operativa) nivån. Det kan exempelvis handla om det årliga antalet anmälda brott brott eller antalet ärenden inom socialtjänsten med koppling till våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution eller människohandel för sexuella ändamål.

På breddad nivå är fokus att utveckla underlaget från grundläggande nivå och tillföra fler kvalitativa exempel. Det ställs även högre krav på den egna organisationens förmåga att ta fram egeninitierade underlag. Utvecklingen av kartläggningen fokuserar främst på att ta fram underlag som inte alltid finns att tillgå sedan tidigare. Det kan betyda att det krävs bearbetning och aggregering av data, framför allt för att undvika sekretessproblematik. På den här nivån kan det även finnas generella data ner på exempelvis geografisk områdesnivå. Det kan exempelvis handla om hur brott kopplat till våld i nära relationer fördelar sig på olika geografiska områden i en kommun.

På avancerad nivå utvecklas stödet ytterligare. Här tillkommer beskrivningar och exempel på att sammanföra avancerade och egeninitierade kartläggningar och undersökningar. Det kan vara underlag som kan brytas ner på nyckelkodsområdesnivå (NYKO) eller regionala statistikområden (RegSO). Utfallet ska, i likhet med kartläggnings- och lägesbildsboken, kunna införlivas i den större samverkansstrukturen, men fördjupa och stödja kunskap och struktur för ett bättre lokalt brottsförebyggande arbete.

Grundläggande nivå

Breddad nivå

Avancerad nivå

Detta stödmaterial är indelat i förslag på datakällor rörande barns och ungas våldsutsatthet, respektive vuxnas våldsutsatthet. Materialet är därutöver indelat efter tre nivåer för det kommunala kartläggningsarbetet; grund, breddad och avancerad. Kartläggningen bör anpassas till den nivå som er organisation befinner sig på.

---

⁴⁸ Klein och Olbrecht (2011). *Triangulation of Qualitative and Quantitative Methods in Panel Peer Review Research*.

Vägledande frågeställningar för att bedöma förutsättningar för kartläggning i samverkan

En kartläggning bör anpassas efter den nivå er organisation befinner sig på. Det kan dock vara svårt att på förhand veta vilka förutsättningar och vilken grad av samverkansförmåga som finns. Till hjälp för att bedöma era förutsättningar för arbetet finns två frågeområden med frågeställningar som är inspirerade av organisationsforskning inom Community Readiness⁴⁹. Det sammanvägda antalet ”ja” ger en fingervisning om vilken nivå som passar er.

Liknande frågeställningar finns i det fördjupade stöd som Brå tagit fram för det generella kartläggnings- och lägesbilsarbetet inom det brottsförebyggande området.⁵⁰ Det kan vara så att nivån av beredskap för förebyggande arbete mot våld i samverkan avviker från den nivå som ni arbetar med i det generella kartläggnings- och lägesbilsarbetet. Det behöver inte vara ett problem; ytterst bedömer ni själva vad ni tror ni har möjlighet att ta om hand och arbeta med.

En rekommendation, när ni arbetar med detta underlag, är att fundera extra på hur behov hos personer i särskilt sårbara livssituationer kan fångas upp och innefattas i såväl kartläggning som förebyggande arbete.

ORGANISATIONENS SAMVERKANSFÖRMÅGA

FRÅGESTÄLLNING	JA
Har kommunen en gemensamt skapad organisation för samverkan mellan områden som kan arbeta med förebyggande frågor?	
Finns det några gemensamma riktlinjer och tidplaner som inkluderar förebyggande arbete?	
Har det gjorts någon inventering av förebyggande insatser, med bäring på brottsförebyggande arbete och våldsförebyggande arbete, som redan idag bedrivs inom era enheter/verksamheter?	
Finns det dokumenterade erfarenheter av tidigare samverkan inom förebyggande arbete, dvs. vad har tidigare samverkan genererat för dokumenterade resultat?	
Finns det en dokumenterad samsyn om vad det förebyggande arbetet ska bidra till, exempelvis prioriteringar i handlings- och åtgärdsplaner?	
Finns det inom kommunen i stort en förmåga att hantera eventuella målkonflikter mellan olika verksamhetsområden inom det förebyggande arbetet, avseende politiska beslut, budget, beslutsprocesser eller prioriteringar?	
Finns det förmåga att hantera eventuella målkonflikter mellan kommunen och andra externa samverkansparter inom det förebyggande arbetet, om en sådan skulle framträda?	

49 The Community Readiness Model har tagits fram av Colorado State University. Modellen utgår från de steg en organisation genomgår vid en förändring. Stegen är tänkta att definiera hur medveten och redo en organisation är att börja arbeta med ett specifikt ämnesområde.

50 Brå (2021). Kartläggning och lägesbilsarbete i lokalt brottsförebyggande arbete.

Frågor inför arbetet med kartläggning av våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (nedan förkortat till våld*):	JA
Finns det ett formellt beslut om att sätta av tid för att arbeta med kartläggning av våld*?	
Finns det tid avsatt för att arbeta med att komplettera den generella kartläggningen med underlag relaterat till våld*?	
Finns det resurser för att initiera och utveckla metoder/verktyg specifikt avsedda för att förebygga brott kopplat till våld*?	
Finns det inom kommunen en dokumenterad samsyn på vad underlaget ska bidra till i det generella brottsförebyggande arbetet?	
Finns det sedan tidigare beskrivningar och/eller kartläggningar om de lokala problemen relaterat till våld*?	
Finns det uppföljningar och utvärderingar av brottsförebyggande arbete relaterat till våld*, som det går att dra lärdomar av?	
Finns det en risk att målkonflikter kan uppstå, till följd av att arbeta med våld*, i det brottsförebyggande arbetet?	
Finns det en risk att redan pågående arbete prioriteras bort, till följd av en uppbyggnad och komplettering av det generella kartläggningsarbetet?	

Underlag för kartläggning av barns och ungas utsatthet för våld och våldsutövning

Förslagen nedan avser underlag som beskriver omfattningen av utsatthet och våldsutövning bland barn och ungdomar upp till 18 år. Förslagen ger exempel på underlag som fångar flera våldstyper som barn och ungdomar kan vara utsatta för eller bevittna. Tänk på att det finns skillnader i hur våld uttrycker sig bland barn och ungdomar i jämförelse med vuxna, vilket motiverar vikten av uppdelningen mellan barn och unga respektive vuxna.

Grundläggande nivå

Förslagen på grundläggande nivå beskriver kvantitativa underlag som är öppna och lättillgängliga. Underlagen är övergripande beskrivningar på kommun – eller lokalpolisområdesnivå och kan inte brytas ned på exempelvis enskilda områden, skolor eller platser. Tänk på att brottsligheten har låg anmälningsgrad och att man snarare kan följa en utveckling och ge prognoser än en beskrivning av omfattning. Andra utmaningar med de kvantitativa underlagen är att säkerställa att inte enskilda individer kan identifieras och att olika statistiska system minskar jämförbarheten mellan underlagen.

Förslagen på grundläggande nivå beskriver kvantitativa underlag som är öppna och lättillgängliga. Underlagen är övergripande beskrivningar på kommun – eller lokalpolisområdesnivå och kan inte brytas ned på exempelvis enskilda områden, skolor eller platser.

Förslag på underlag från rättsväsendet

Brå – anmälda brott (officiell kriminalstatistik)

Brottsförebyggande rådet (Brå) ansvarar för den officiella kriminalstatistiken. Där ingår ärenden som handläggs av polis, tull, åklagare, tingsrätt och kriminalvård. De brottstyper som främst kan vara aktuella finns i kapitel 3, 4 och 6 i brottsbalken, till exempel våld i nära relationer, hedersrelaterad brottslighet samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utöver antal ärenden per brottskategori kan statistiken även ange den våldsutsattas ålder och kön samt relationen till gärningspersonen. Statistiken finns tillgänglig på Brås webbplats och redovisas månadsvis, kvartalsvis och årsvis.

FÖRDEL: Underlaget är möjligt att bryta ner på kommunnivå samt i vissa fall på stadsdelsnivå.

BEGRÄNSNING: Det finns få brottskoder där man kan se relationen till gärningspersonen, exempelvis finns det ingen specifik brottskod som skiljer ut partnerrelationsvåld för dem under 18 år. Trots att vissa yrkesgrupper är skyldiga att anmäla misstänkta fall av till exempel barnmiss-handel finns det ett generellt sett stort mörkertal, eftersom många av dessa brottstyper inte anmäls i den grad som motsvarar det faktiska antalet brott. Antalet anmälda brott ger inte en heltäckande beskrivning av hur brottslig-

heten ser ut i en kommun eller ett lokalpolisområde. Brås statistik har en viss eftersläpning gentemot den statistik som polisen kan ta fram. Det beror på att Brå kan behöva invänta vissa uppgifter innan de blir tillgängliga.

Polisen – statistik över anmälda brott

Polisen har tillgång till statistik för varje kommun över de brott som har anmälts och registrerats hos polisen. Även här kan en första ingång vara att studera underlag med bäring på våld i nära relationer, hedersrelaterad brottslighet samt prostitution och människohandel, exempelvis antalet anmälda fall av brott i nära relation, fridskränkingsbrott och barnfridsbrott.

FÖRDEL: Enkelt för polisen att ta fram och går att dela upp per månad, kvartal och år.

BEGRÄNSNING: Anmälda brott och faktiskt brottslighet är två helt olika saker. Många av de brott som begåtts har inte anmälts. Antalet anmälda brott ger inte en heltäckande beskrivning av hur brottsligheten ser ut i en kommun eller ett lokalpolisområde. Utöver detta riskerar bristande information vid anmälan leda till att ett ärende kodas och utreds som ett annat brott än vad det egentligen är.

Polisen – händelserapporter

För att få en övergripande uppfattning om våldsutsatthet eller våldsutövning i ett geografiskt område på lokal nivå, kan man från polisen begära antalet händelserapporter där olika typer av våldstyper nämns. Händelserapporter är rapporter som sammanfattar polisiära händelser som inte alltid resulterar i anmälningar om brott, till exempel hur många gånger polisen åkt till en lägenhet på grund av anonyma tips om att våld pågår. I händelserapporten dokumenteras anmälare, typ av ärende, prioritet, beordrad patrull, åtgärd och när insatsen avslutas.

FÖRDEL: Rapporterna ger ett bra kompletterande underlag till kartläggningen, ökar förståelsen av brottslighetens sammanhang och de problem som medborgarna upplever.

BEGRÄNSNING: Rapporterna handlar endast om händelser där någon har ringt polisen. För att ha nytta av underlaget krävs det en manuell bearbetning av fritexten.

Händelserapporter är rapporter som sammanfattar polisiära händelser som inte alltid resulterar i anmälningar om brott.

Förslag på underlag från kommun

Orosanmälningar enligt socialtjänstlagen 14 § (SoL 14)

Anställda inom kommunala förvaltningar och polisen har en skyldighet enligt socialtjänstlagen att till socialtjänsten anmäla misstanke om att ett barn far illa, ofta kallat att göra en orosanmälan. I lagen står det att anställda, på vissa myndigheter och i vissa verksamheter som berör barn och unga, som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa är skyldiga att anmäla det till socialtjänsten. Socialtjänsten gör därefter en förhandsbedömning om det finns skäl att inleda utredning i ärendet. Socialtjänsten kan bidra till kartläggningen med såväl antalet anmälningar som upplysningar om när på året flest anmälningar inkommer och hur många av anmälningarna som går vidare till utredning.

 FÖRDEL: En anmälan enligt SoL 14 ger på ett relativt enkelt sätt en överblick över vilka sårbarheter och utmaningar som finns för medborgare i kommunen och internt utgör de ett bra sätt att involvera socialtjänsten i ett övergripande arbete. Det är även intressant att studera hur anmälningar förändras över tid.

 BEGRÄNSNING: Anmälningar enligt SoL 14 tenderar att öka vissa delar av året, exempelvis i samband med skolterminsavslutningar eller lov. Det beror inte bara på en ökad oro, utan på att uppgiftslämnare, ofta skola/förskola, samlar på sig och anmäler en stor mängd samtidigt.

Skolundersökningar (livsstil och levnadsundersökningar)

De allra flesta kommuner genomför – på egen hand eller tillsammans med exempelvis regionen – skolundersökningar som berör livsstil och levnadsvanor. Undersökningarna omfattar ofta frågor om trygghet i olika sammanhang, exempelvis i skolan eller i bostadsområdet. Många gånger inkluderas även frågor som omfattar utsatthet för bland annat hot och våld. I vissa undersökningar frågar man också om elevens egen brottslighet.

 FÖRDEL: Skolundersökningar ger ett bra underlag till kunskap om vad ungdomar upplever för svårigheter i sin vardag samt hur detta utvecklas över tid.

 BEGRÄNSNINGAR: Enkätundersökningar kan av olika skäl ha stora bortfall, vilket gör att resultaten måste tolkas med försiktighet. Det finns också en problematik kring individers självskattning och upplevelser. Till exempel behöver inte den subjektiva uppfattningen om den egna utsattheten stämma överens med den faktiska utsattheten. Detta gäller inte minst frågor om utsatthet för våld.

Verksamhetsstatistik från kommunala kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer

De lokala jourerna kan ge information om hur många de mött på mottagningarna, hur många de haft stödsamtal med samt hur många barn och ungdomar som har bott på deras skyddade boenden.

Socialtjänsten kan bidra till kartläggningen med såväl antalet anmälningar som upplysningar om när på året flest anmälningar inkommer och hur många av anmälningarna som går vidare till utredning.

Enkätundersökningar kan av olika skäl ha stora bortfall, vilket gör att resultaten måste tolkas med försiktighet. Det finns också en problematik kring individers självskattning och upplevelser.

FÖRDEL: Jourers verksamhetsstatistik kompletterar underlag från rättsväsendet och bidrar därmed till en bredare förståelse för hur många som lokalt kan vara utsatta för våld.

BEGRÄNSNING: Av säkerhetsskäl är det inte alltid möjligt att bryta ner all statistik på lokal nivå. Av samma anledning kan inte all verksamhetsstatistik delas med övriga.

Förslag på underlag från civilsamhället

Verksamhetsstatistik från lokala brottsofferjourer

Årligen sammanställer Brottsofferjouren Sverige statistik från lokala brottsofferjourer. Statistiken visar vilka målgrupper de har hjälpt och vilka brott dessa målgrupper har drabbats av. Den nationella statistiken publiceras på deras webbplats och den aggregerade informationen från de lokala brottsofferjourerna delas till berörda kommuner.

FÖRDEL: Redovisar statistik över personer som inte har gjort en polis-anmälan men ändå sökt hjälp hos en brottsofferjour.

BEGRÄNSNING: Brottsofferjourer är en ideell verksamhet som inte finns i alla kommuner. Där de finns är det olika väl utbyggt, eftersom delar av verksamheten vilar på volontär grund.

Verksamhetsstatistik från kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer på ideell bas

Kvinnjourer på ideell bas har inte samma arbetsgivare som kommunala kvinnojourer, och har därmed en friare roll kopplat till organisering och återrapportering. De kan bidra med verksamhetsstatistik om exempelvis hur många de totalt sett kommer i kontakt med och hur många av dessa personer som är återkommande eller söker stöd för första gången.

FÖRDEL: Kvinnojourerna har god kännedom om våldsproblematiken på den lokala nivån.

BEGRÄNSNING: Av säkerhetsskäl är det inte alltid möjligt att bryta ner all statistik på lokal nivå. Av samma anledning kan inte all verksamhetsstatistik delas med övriga. De olika jourerna redovisar inte statistik på samma sätt.

Årligen sammanställer Brottsofferjouren Sverige statistik från lokala brottsofferjourer. Statistiken visar vilka målgrupper de har hjälpt och vilka brott dessa målgrupper har drabbats av.

Breddad nivå

Kartläggningar på breddad nivå innebär att komplettera den grundläggande nivåns kvantitativa underlag med kvalitativa underlag som beskriver våldets uttryck och karaktär. På breddad nivå kan informationen nyanseras och brytas ned på områdesnivå och tidsvariation exempelvis utifrån skolors årshjul. Tänk på att dessa beskrivande underlag är ofta avgränsade till en viss målgrupp och behöver inte vara representativ för allt våld som sker.

Kartläggningar på breddad nivå innebär att komplettera den grundläggande nivåns kvantitativa underlag med kvalitativa underlag som beskriver våldets uttryck och karaktär.

Förslag på kvantitativa underlag

Egeninitierade enkäter med fokus på barn och unga

Kommuner kan utforma egna enkäter om våldsutsatthet, riktade till en specifik målgrupp. Själva framtagandet kan göras av kommunen själv eller med hjälp av universitet, högskolor eller ideella organisationer.

FÖRDEL: Innehållet i enkäten kan anpassas och avgränsas utifrån resurser och fokus.

BEGRÄNSNING: Framtagandet av enkäten kräver tid, eftertanke och kunskap om hur frågor om våld kan utformas och formuleras.

Elevhälsan

Inom skolorganisationen, ofta elevhälsan, genomförs hälsokontroller. De slås ofta samman på en övergripande nivå och ger en bra överblick över såväl den fysiska som den psykiska hälsan hos barn och ungdomar i kommunen. En aggregerad och avidentifierad sammanställning av hälsokontrollerna kan bidra till förståelsen om hur vanligt förekommande det är att barn uppger, eller visar tendenser till våldsutsatthet.

FÖRDEL: Det skapar en breddad förståelse av barns och ungdomars hälsa, inte minst i frågor om exempelvis upplevd våldsutsatthet, och gör det också möjligt att jämföra olika skolor eller olika delar av kommunen. Bortfallet är i regel lågt.

BEGRÄNSNING: Privata skolor ingår sällan i det kommunalt sammanställda underlaget och har ingen skyldighet att lämna över information till en kartläggning. Det medför att många elever inte inkluderas i det sammanställda materialet. Egenupplevd våldsutsatthet är inte per automatik samma sak som utsatthet för brott.

Kvantitativa underlag från kommunförvaltningar

Underlag från verksamheter som socialtjänst, fritidsverksamhet, elevhälsa och skola omfattar en stor mängd sekretesskyddad information. I aggregerad och avidentifierad form kan den dock tillföra intressant information till kartläggningen, såsom antalet ärenden inom socialtjänsten där våldsutsatthet ingår i problembilden.

En aggregerad och avidentifierad sammanställning av hälsokontrollerna kan bidra till förståelsen om hur vanligt förekommande det är att barn uppger, eller visar tendenser till våldsutsatthet.

FÖRDEL: Uppgifter som är bearbetade och avidentifierade kan omplettera och tillföra viktig kunskap till kartläggningens resultat.

BEGRÄNSNING: Underlag från exempelvis socialtjänsten rör individer, vilket betyder sträng sekretess. För att kunna använda data måste den avidentifieras och aggregeras på exempelvis områdesnivå. Det kräver analytisk kompetens samt sekretesskyddande arbetsformer.

Kvantitativa underlag från hälso- och sjukvården

Vissa verksamheter inom hälso- och sjukvården, exempelvis beroendemottagningar för barn och unga, dokumenterar sitt arbete med enskilda klienter och aggregerar upp uppgifterna till gruppnivå (så kallad individbaserad systematisk uppföljning). Där kan frågor om våldsutsatthet ingå, som kan vara till nytta i det sammanvägda kartläggningsunderlaget.

FÖRDEL: Underlaget kan tillföra viktig kompletterande kunskap om våldsutsatthet på lokal nivå.

BEGRÄNSNING: Det finns ingen symmetri i statistikföring, uppföljning och utvärdering, vare sig inom eller mellan regionerna.

Förslag på kvalitativa underlag

För att nyansera kartläggningen är det fördelaktigt att bredda antalet informationskällor. Det kan innebära att man samtalar med både myndigheter och andra lokala samhällsaktörer. Det kan med fördel göras genom riktade intervjuer, med enskilda eller fokusgrupper, samt genom medborgardialoger med målgrupper som kan bidra till förståelsen av nulägesbilden. Fokus i intervjuerna är på att utforska vilken bild målgrupperna själva har av situationen och vad det kan tänkas bero på. Det är viktigt att inte glömma att ta in barns och ungas egna perspektiv. Här är det därtill viktigt att tänka på de särskilt sårbara grupperna, som tidigare nämnts i materialet, ska kunna komma till tals. Nedan nämns förslag på aktörer som kan bidra med kvalitativt underlag.

Medborgardialoger (polisära och kommunala) med barn och unga

Medborgardialoger är kontaktskapande och dialogbaserade möten mellan medborgare och det offentliga, ofta i frågor där det finns en ömsesidig vilja att utbyta alltifrån åsikter om behov av förändringar och förbättringar till underlag för formella politiska beslut. Inom ramen för medborgardialoger kan också frågor om tillgången till samhällets stöd vid våldsutsatthet och våldsutövande ställas.

FÖRDEL: Ett konstruktivt sätt att komma närmare barns och ungas vardag, med fokus på vad de uttrycker för behov. Det kan vara ett viktigt kompletterande underlag till kvantitativa mått och skapar en bredare förståelse för målgruppens utgångspunkt, speciellt om frågorna som ställs har ett utforskande fokus. Medborgardialoger kan även fungera som ett sätt att möta målgrupper som annars riskerar att inte komma till tals.

Underlag från exempelvis socialtjänsten rör individer, vilket betyder sträng sekretess. För att kunna använda datan måste den avidentifieras och aggregeras på exempelvis områdesnivå.

För att nyansera kartläggningen är det fördelaktigt att bredda antalet informationskällor. Det kan innebära att man samtalar med både myndigheter och andra lokala samhällsaktörer.

BEGRÄNSNING: När det kommer till frågor om våld kan det vara svårt att nå fram. Det kan påverka formatet för medborgardialogen. Det krävs tid och kunskap att hitta rätt form för att nå sårbara eller marginaliserade grupper i samhället. Representativiteten och tiden är ytterligare försvårande omständigheter som måste förberedas och förankras inom respektive målgrupp. Det är svårt att omsätta dialogernas slutsatser i faktiskt arbete, utan att det tar för lång tid.

Kvalitativa underlag från kommunförvaltningar

Inhämta information från verksamheter och funktioner som arbetar med frågor som rör barn och unga. Här kan exempelvis socialtjänst, fältverksamhet, fritidsverksamhet, elevhälsa och skola ingå. De har genom sina uppdrag möjlighet att få inblick i barns och ungas vardag i frågor som exempelvis rör våld. De kan utförligt beskriva våldsutsattheten hos de barn och unga de möter och bidra till förståelse av målgruppernas situation och behov.

FÖRDEL: Funktionerna arbetar främst operativt och har direkt kontakt med våldsutsatta och våldsutövare. Det ger dem en möjlighet att bättre förstå exempelvis barns och ungas situation samt vilka behov de har.

BEGRÄNSNING: Det kvalitativa underlaget baseras endast på de människor som de möter. Många våldsutsatta och våldsutövare söker inte stöd via socialtjänster eller andra enheter, och därmed kommer inte informationen till deras kännedom.

Kvalitativa underlag från skolpersonal

Genom intervjuer eller fokusgrupper med personal på förskolor, grundskolor, grundsärskolor, specialskolor, gymnasier, fritidshem och fritidsgårdar når man de vuxna som barn och unga träffar dagligen, vilket gör det möjligt att upptäcka utsatthet. Skolpersonal kan således beskriva deras bild av målgruppens våldsutsatthet och bakgrundsfaktorer.

FÖRDELAR: Värdefull kunskap från de som möter barn och unga. Den är svår att få på annat håll och kommer inte till polisens eller socialtjänstens kännedom.

BEGRÄNSNING: Underlaget baseras på subjektiva upplevelser. Det kan finnas invändningar mot att dela informationen vidare, för att det kan upplevas som man missbrukar målgruppernas förtroende och med tanke på vikten av att skydda individernas anonymitet.

Kvalitativa underlag från regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel

Jämställdhetsmyndigheten har ett nationellt samordningsansvar för arbete mot prostitution och människohandel. Regionskoordinatorerna mot prostitution och människohandel finns i alla polisregioner och via intervjuer kan de bistå med stöd och spetskompetens till regionala myndigheter gällande prostitution och människohandel för alla ändamål, såsom sexuella ändamål. Stödet och spetskompetensen kan exempelvis innebära att region-

---

När det kommer till frågor om våld kan det vara svårt att nå fram. Det kan påverka formatet för medborgardialogen.

Många våldsutsatta och våldsutövare söker inte stöd via socialtjänster eller andra enheter, och därmed kommer inte informationen till deras kännedom.

Regionskoordinatorerna mot prostitution och människohandel finns i alla polisregioner och via intervjuer kan de bistå med stöd och spetskompetens till regionala myndigheter gällande prostitution och människohandel för alla ändamål, såsom sexuella ändamål.

---

koordinatören delar en regional nulägesbild över antalet utsatta, bakgrunden till utsattheten och om utvecklingen i regionen.

FÖRDEL: Regionkoordinatorernas spetskompetens gällande prostitution och människohandel utgör ett viktigt stöd till den lokala polisen för att sprida kunskap och dela information.

BEGRÄNSNING: De underlag som regionkoordinatorerna arbetar med bygger på inkomna och egeninitierade ärenden. De ger därmed ingen heltäckande bild, utan beskriver främst hur många ärenden de har och av vilken karaktär dessa är.

Kvalitativa underlag från Barnahus

Polisen har i sitt uppdrag att förebygga och förhindra att brott sker och verka för att fler brott klaras upp. På Barnahus, som finns i flera kommuner, träffar brottsutsatta barn och unga både polisen och personal från socialtjänsten, sjukvården och barn- och ungdomspsykiatri. Barnahus har genom sitt arbete empirisk kunskap om ärenden rörande våld mot barn och unga.

FÖRDEL: Kvalitativa underlag från polisen kompletterar polisens statistik. Barnahus och polisen har kunskap om den typ av våld som är vanligare bland barn och unga, till exempel digitalt våld.

BEGRÄNSNING: Polisens upplevelser baseras på det urval av samhällets invånare som de genom sitt arbete möter, vilket därmed inte ger någon heltäckande bild av hur vanligt det är med våldsbrott eller vilka som utsätts eller utsätter andra för våld.

Kvalitativa underlag från hälso- och sjukvården

I varje region finns det en kontaktperson för arbetet mot våld i nära relationer. Regionskontakten kan bistå med information om de regionala verksamheterna, såsom mödravårdscentraler, barnavårdscentraler, akut-mottagningar, vårdcentraler och tandvården. Exempelvis kan det handla om de har uppmärksammat en ökning av barn och ungdomar som söker sig till deras verksamheter där våldsutsatthet eller våldsutövning är en del av problembilden. Mer information om regionskontakterna finns på Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) hemsida.

FÖRDEL: Kontaktpersonen besitter information om det regionala och lokala arbetet som inte alltid kommer till andra aktörers kännedom.

BEGRÄNSNING: Arbetet hos regionerna varierar och därmed kan även underlaget variera.

På Barnahus, som finns i flera kommuner, träffar brottsutsatta barn och unga både polisen och personal från socialtjänsten, sjukvården och barn- och ungdomspsykiatri.

I varje region finns det en kontaktperson för arbetet mot våld i nära relationer. Regionskontakten kan bistå med information om de regionala verksamheterna.

Kvalitativa underlag från fastighetsvärdar/bovärdar

Fastighetsvärdar/bovärdar hos både allmännyttiga och privata bostadsbolag har ofta nära kontakt med hyresgästerna inom sitt fastighetsbestånd. En del av värdarna arbetar med exempelvis metoden Huskurage eller Grannsamverkan, som båda direkt eller indirekt kan inriktas på att förebygga våld i hemmet. Via exempelvis Huskurage kan värdarna dela sin bild av hur vanligt förekommande våldsutövning och våldsutsatthet är bland sina hyresgäster

FÖRDEL: Fastighetsvärdar/bovärdar arbetar inom bostadsområdet och träffar hyresgästerna kontinuerligt, vilket gör att de kan ha sådan information om exempelvis våldsutsatthet som inte kommer till myndigheters kännedom.

BEGRÄNSNING: Underlaget omfattar endast det egna bostadsbeståndet.

Kvalitativa underlag från lokala kvinnojourer, tjejjourer, ungdomsjourer

Utöver verksamhetsstatistik, kan kvinnojourer ge en mer mångsidig nulägesbild utifrån de barn och ungdomar som de möter. Kvinnojourerna bedriver flera verksamheter och kan ge information som är baserad på deras chattstödfunktion, stödsamtal, skyddade boenden etc. Exempelvis kan deras analys av jourens verksamhetsstatistik eller om de har uppmärksammat en trend eller utveckling över våldsutsatthet eller våldsutövning i ett geografiskt område eller forum, ge en bredare förståelse för våldets omfattning och sammanhang.

FÖRDEL: Har god lokal kännedom som kompletterar deras verksamhetsstatistik.

BEGRÄNSNING: Det finns begränsningar i urvalet; långtifrån alla utsatta kommer i kontakt med kvinnojourerna. Underlaget ska därför ses som en bild av hur utsattheten gestaltar sig.

Kvalitativa underlag från lokala brottsofferjourer

Brottsofferjourer ger stöd till brottsoffer, vittnen och anhöriga. De brottsutsatta behöver inte ha gjort en polisanmälan, och de får vara anonyma. Utöver årlig statistik har de lokala brottsofferjourerna information om vad våldsutsattheten beror på samt de utmaningar brottsoffren de möter.

FÖRDEL: I och med anonymiteten och att det inte finns något krav på polisanmälan innehåller underlaget unik information som inte kan hämtas någon annanstans.

BEGRÄNSNING: Brottssofferjourerna har avgett tystnadslofte, vilket begränsar vad för typ av information de kan delge.

Utöver verksamhetsstatistik, kan kvinnojourer ge en mer mångsidig nulägesbild utifrån de barn och ungdomar som de möter.

Brottssofferjourer ger stöd till brottsoffer, vittnen och anhöriga. De brottsutsatta behöver inte ha gjort en polisanmälan, och de får vara anonyma.

Kvalitativa underlag från lokala civilsamhällesorganisationer

Ombesörjer flera stödfunktioner lokalt och har kunskap om utsatthet och vilka brott som målgrupperna är utsatta för, liksom eventuella trender. Exempelvis kan grannsamverkan leda till att lokala företrädare får god kännedom om hur situationen ser ut just där de bor. Ibland arbetar de eller andra liknande organisationer med metoden Huskurage. Då bedrivs ett uppsökande arbete just utifrån våld i hemmet.

FÖRDEL: God lokal kännedom och träffar flera målgrupper.

BEGRÄNSNING: Alla utsatta kommer inte i kontakt med civilsamhällets företrädare. Underlaget behöver kompletteras med andra typer av underlag.

Kvalitativa underlag från trossamfund

Trossamfund och deras sociala institutioner kan ha en viktig roll i ett lokalsamhälle och har i uppdrag att möta samhällets mest utsatta genom såväl uppsökande verksamhet som att erbjuda platser dit människor kan söka sig. De kan beskriva våldsutsattheten hos människor de möter.

FÖRDEL: De kan ge kompletterande information om antalet utsatta de möter samt en generell bild av vad det är människor söker stöd för. Vissa trossamfund, exempelvis Stadsmissionen, Pingstmissionens utvecklingssamarbete (PMU), Myrorna (Frälsningsarmén) samt motsvarande inom andra trosinriktningar, spelar en avgörande roll för människor i kunskaps- och kontaktförmedling gentemot samhällets institutioner. De är viktiga, eftersom de kan nå ut med information och dessutom samla in underlag från målgrupper som annars inte kommer till tals i tillräckligt hög grad.

BEGRÄNSNING: Trossamfunden har många gånger frivillig tystnadsplikt, och delger därför inte all information som de kan tänkas ha tillgång till. De möter dessutom ett urval av människor som inte alltid är representativa för målgruppen i stort.

Trossamfund och deras sociala institutioner kan ha en viktig roll i ett lokalsamhälle och har i uppdrag att möta samhällets mest utsatta genom såväl uppsökande verksamhet som att erbjuda platser dit människor kan söka sig.

Avancerad nivå

På den avancerade nivån kan det lokala brottsförebyggande arbetet vidgas till att kartlägga brottstypsproblem som av tradition varit svåra att få med i det lokala brottsförebyggande arbetet såsom köp av sexuella tjänster, prostitution och hedersrelaterat våld. Nedan följer förslag på underlag som kräver mer tid och resurser.

Förslag på underlag från kommun

Nätpatrullering

Ett tillvägagångssätt för att få en uppfattning om prostitutionens omfattning är att manuellt göra sökningar på webbplatser för eskort och sugardejting. Det kan göras av såväl polis som av kommun, då oftast inom ramen för funktioner inom socialtjänst eller fritidsverksamhet.

 FÖRDEL: En manuell kartläggning kan ge en hel del information om nätprostitutionens omfattning och efterfrågan, utifrån antalet annonser och profiler samt omfattningen av *incalls* och *outcalls*, vilket ger en anvisning om var övergreppen sker. Incalls innebär att de våldsutsatta träffar våldsutövaren på en plats som den utsatta tillhandahåller, till exempel det egna hemmet, medan outcalls innebär att den våldsutsatta och våldsutövaren träffas på platser såsom hotell, i en bil eller i våldsutövarens eget hem.

 BEGRÄNSNING: Nätpatrullering fokuserar endast på det som sker på internet. Vissa webbplatser kräver registrering och inloggning.

Verksamhetsstatistik från specialiserade mottagningar, såsom Mika- och Kastmottagningar, Evonhuset eller liknande

I storstäderna finns mottagningar som vänder sig till dem som köper sexuella tjänster, har funderingar kring sexköp, har fått ersättning för att ha sex med någon eller skadar sig med sex. Mottagningarna kan återge hur många de kommer i kontakt med samt bedöma flödet till dem. Detta underlag tas även upp i den årliga lägesrapport som polisen tar fram i rollen som rapportör i frågor som rör människohandel.

 FÖRDEL: Dessa mottagningar har specialkompetens och dessutom värdefull lokal kännedom.

 BEGRÄNSNING: Mottagningarna finns inte i alla städer.

Förslag på kvalitativa underlag

Intervjuer med yrkesverksamma – civilsamhällesorganisationer och kommunala tjänstepersoner

Professionsintervjuer med yrkesverksamma inom relevanta verksamheter, till exempel Barnahus, kan ge en bild av vad de upplever i sitt arbete rörande våld i nära relationer och vilka utmaningar de ser kopplade till detta.

Ett tillvägagångssätt för att få en uppfattning om prostitutionens omfattning är att manuellt göra sökningar på webbplatser för eskort och sugardejting.

Professionsintervjuer med yrkesverksamma inom relevanta verksamheter, till exempel Barnahus, kan ge en bild av vad de upplever i sitt arbete rörande våld i nära relationer och vilka utmaningar de ser kopplade till detta.

FÖRDEL: Intervjuerna ger ett inifrånperspektiv och en fördjupad förståelse.

BEGRÄNSNING: Kräver bred kompetens och erfarenhet av att genomföra intervjuer.

Intervjuer med tidigare våldsutövare och tidigare våldsutsatta

Djupintervjuer eller fokusgrupper med målgruppen, som omfattar tidigare våldsutsatta och tidigare våldsutövare, om deras liv och syn på hur samhället har arbetat med deras behov. Denna information kompletterar det övriga kvantitativa och kvalitativa underlaget. Detta kan anordnas med hjälp av exempelvis skolan eller elevhälsan.

FÖRDEL: Intervjuerna ger ett inifrånperspektiv och en fördjupad förståelse.

BEGRÄNSNING: Kräver bred kompetens och erfarenhet av att genomföra intervjuer.

Underlag för kartläggning av vuxnas utsatthet för våld och våldsutövning

Förslagen nedan avser underlag som beskriver omfattningen av utsatthet och våldsutövning bland vuxna över 18 år. Vid kartläggning av våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål är hälso-och sjukvården, socialtjänsten och kvinnojouren nyckelaktörer som besitter underlag och god lokal kännedom. Tänk på att vuxna över 18 år är en stor målgrupp och att det finns flertal skillnader i hur våld uttrycker sig samt att en kan vara utsatt för flera våldstyper. I kartläggningen inkluderas även våldsutövare vilket belys i några av de förslagen på underlag nedan.

Grundläggande nivå

Förslagen på grundläggande nivå beskriver kvantitativa underlag som är öppna och lättillgängliga. Underlagen är övergripande beskrivningar på kommun – eller lokalpolisområdesnivå och kan inte brytas ned på exempelvis enskilda områden eller platser. Tänk på att brottsligheten har låg anmälningsgrad och att man snarare kan följa en utveckling och ge prognoser än en beskrivning av omfattning. Andra utmaningar med de kvantitativa underlagen är att säkerställa att inte enskilda individer kan identifieras och att olika statistiska system minskar jämförbarheten mellan underlagen.

Förslag på underlag från rättsväsendet

Brå – anmälda brott (officiell kriminalstatistik)

Brottsförebyggande rådet (Brå) ansvarar för den officiella kriminalstatistiken, som bland annat inkluderar statistiken över anmälda brott. I statistiken över anmälda brott ingår ärenden som handläggs av polis, tull, åklagare, tingsrätt och kriminalvård. Våld i nära relationer, hedersförtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål berör kapitel 3, 4 och 6 i brottsbalken. Utöver antal ärenden per brottskategori kan statistiken även ange den våldsutsattas ålder och kön samt relationen till gärningspersonen.

 FÖRDEL: Underlaget är möjligt att bryta ner på kommunnivå, och preliminär månadsstatistik redovisas ungefär en månad efter den månad som statistiken avser.

 BEGRÄNSNING: Det finns generellt sett stora mörkertal, eftersom många av dessa brottstyper inte anmäls i den grad som motsvarar det faktiska antalet brott. Antalet anmälda brott ger inte en heltäckande beskrivning av hur brottsligheten ser ut i en kommun eller ett lokalpolis-

TIPS!

För att undvika missvisande resultat bör man, vid jämförelser av anmälda misshandelsbrott i nära relation, slå samman relationstyperna *närstående genom parrelation, närstående genom familj/släkt samt annan relation*, till **bekant**.

område. Brås statistik har en viss eftersläpning gentemot den statistik som polisen kan ta fram. Det beror på att Brå kan behöva invänta vissa uppgifter innan de blir tillgängliga.

Brå – Nationella trygghetsundersökningen (officiell kriminalstatistik)
Brå genomför årligen Nationella trygghetsundersökningen (NTU) för att undersöka människors utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet samt förtroende för rättsväsende, liksom brottsutsattas erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Gällande utsatthet för brott mot enskild person är det relevant att titta på resultatet gällande brottstyperna misshandel, hot, sexualbrott, nätkränkning och trakasserier.

 FÖRDEL: Undersökningen har hög relevans, eftersom det totala urvalet är så pass stort. Den ger generaliserbar information som inte behöver undersökas lokalt. Till detta ger undersökningen en indikation om utsattheten för de brott som vanligen omgärdas av stora mörkertal.

 BEGRÄNSNING: För en del kommuner går resultaten inte att bryta ner på mindre enheter än på lokalpolisområdesnivå, vilket gör att det kan vara svårt att använda resultaten lokalt.

Polisen – statistik över anmälda brott

Polisen har tillgång till statistik för varje kommun över de brott som har anmälts och registrerats hos polisen. Även här kan en första ingång att studera vara underlag med bäring på våld i nära relationer, hedersrelaterad brottslighet samt prostitution och människohandel, exempelvis antalet anmälda fall av brott i nära relation, fridskränkingsbrott och barnfridsbrott.

 FÖRDEL: Enkelt för polisen att ta fram.

 BEGRÄNSNING: Anmälda brott och faktiskt brottslighet är två helt olika saker. Många av de brott som begåtts har inte anmälts. Antalet anmälda brott ger inte en heltäckande beskrivning av hur brottsligheten ser ut i en kommun eller ett lokalpolisområde. Utöver detta riskerar bristande information vid anmälan att leda till att ett ärende kodas och utreds som ett annat brott än vad det egentligen är.

Polisen – händelserapporter

För att få en övergripande uppfattning om våldsutsatthet eller våldsutövning i ett geografiskt område på lokal nivå kan man från polisen begära antalet händelserapporter där olika typer av våldstyper nämns. Händelserapporter är rapporter som sammanfattar polisiära händelser som inte alltid resulterar i anmälningar om brott, till exempel hur många gånger polisen åkt till en lägenhet på grund av anonyma tips om att våld pågår. I händelserapporten dokumenteras anmälare, typ av ärende, prioritet, beordrad patrull, åtgärd och när insatsen avslutas.

 FÖRDEL: Rapporterna ger ett bra kompletterande underlag till kartläggningen, ökar förståelsen av brottslighetens sammanhang och de problem som medborgarna upplever.

Brå genomför årligen Nationella trygghetsundersökningen (NTU) för att undersöka människors utsatthet för brott, upplevelse av oro och otrygghet samt förtroende för rättsväsende, liksom brottsutsattas erfarenheter av kontakter med rättsväsendet.

Anmälda brott och faktiskt brottslighet är två helt olika saker. Många av de brott som begåtts har inte anmälts. Antalet anmälda brott ger inte en heltäckande beskrivning av hur brottsligheten ser ut i en kommun eller ett lokalpolisområde.

BEGRÄNSNING: Rapporterna handlar endast om händelser där någon har ringt polisen. För att ha nytta av underlaget krävs det en manuell bearbetning av fritexten.

Åklagarkammare

Åklagarkammaren kan bidra med statistik om antalet redovisade ärenden från polis till åklagare, antalet ansökningar om kontaktförbud som inkommit till åklagarkammaren, antalet beviljade ansökningar om kontaktförbud samt antalet ansökningar om förlängning av kontaktförbud.

FÖRDEL: Kan visa på geografiska skillnader inom respektive geografiska åklagarkammarnivå.

BEGRÄNSNINGAR: Statistiken kan inte brytas ned på kommunnivå. Det finns inga motiveringar till besluten, man kan inte se om det gäller en nära relation och man kan inte heller se könsuppdelningen.

Åklagarkammaren kan bidra med statistik om antalet redovisade ärenden från polis till åklagare, antalet ansökningar om kontaktförbud som inkommit till åklagarkammaren, antalet beviljade ansökningar om kontaktförbud samt antalet ansökningar om förlängning av kontaktförbud.

Förslag på underlag från kommun

Verksamhetsstatistik från kommunala kvinnojourer

De lokala kvinnojourerna kan ge information om hur många de har mött på mottagningarna, hur många de haft stödsamtal med samt hur många kvinnor och män, tjejer och killar som har bott på deras skyddade boenden.

FÖRDEL: Kvinnojourers verksamhetsstatistik kompletterar rättsväsendets statistik.

BEGRÄNSNING: De flesta kvinnojourer för statistik, men deras tillvägagångssätt skiljer sig åt, till exempel gällande om de räknar utifrån antalet stödkontakttillfällen eller antalet personer de träffar.

Underlag från arbetsgivares personalenhet

Våldet sker främst i den privata sfären, och för vissa våldsutsatta kan arbetsplatsen därför vara en trygg plats för att delge information. Det finns arbetsgivare som aktivt arbetar förebyggande för att upptäcka våldsutsatthet och våldsutövare. Till exempel kan de skicka ut enkäter till medarbetarna med frågor om våldsutsatthet eller våldsutövning, eller ta upp det under medarbetarsamtal.

FÖRDEL: En samlad bild från flera arbetsgivare kan komplettera andra underlag, och bidra med perspektiv man oftast inte får ta del av. Störst fördel är om många arbetsgivare arbetar förebyggande med frågan.

BEGRÄNSNING: Det underlag som tas fram behöver aggregeras och avidentifieras. Det är inte alltid möjligt, eftersom urvalet kan bestå av alltför få individer. Det kan inte heller garanteras att alla företag vill dela med sig av resultat.

Våldet sker främst i den privata sfären, och för vissa våldsutsatta kan arbetsplatsen därför vara en trygg plats för att delge information.

Alternativ till våld – mottagningar (ATV) och behandlingsscenter

Det finns på olika platser i Sverige mottagningar, centrum eller liknande som arbetar med att bedriva behandlingsarbete mot våld i nära relationer och behandling av våldsutövare. Dessa mottagningar och centrum kan ge ut kvantitativ information på aggregerad nivå om hur många de möter, hur det varierar över tid och över olika delar av året.

FÖRDEL: Ökad förståelse av våldsutövares beteende och hur många som söker stöd/hjälp.

BEGRÄNSNING: De finns ingen jämn fördelning av mottagningar över Sverige och ingen gemensam organisering eller enhetlighet. De kan sammellan göra olika bedömningar av huruvida de kan dela information vidare till andra.

Folkhälsoundersökningar

De allra flesta kommuner genomför – på egen hand eller tillsammans med exempelvis regionen – undersökningar som berör livsstil och levnadsvanor. Undersökningarna omfattar ofta frågor om trygghet i olika sammanhang, och huruvida man har utsatts för våld eller någon annan form av brott i nära relation.

FÖRDEL: Undersökningarna ger ett bra underlag till kunskap om vad invånare upplever för svårigheter i sin vardag samt hur detta utvecklas över tid.

BEGRÄNSNING: Enkätundersökningar kan ha ett stort bortfall, för att vissa personer inte svarar alls eller låter bli att besvara vissa frågor. Det gäller generellt, och det gäller även frågor om våld. Det finns också en problematik kring individens självskattning och upplevelser. Till exempel behöver inte den subjektiva uppfattningen om den egna utsattheten stämma överens med den faktiska utsattheten.

De allra flesta kommuner genomför – på egen hand eller tillsammans med exempelvis regionen – undersökningar som berör livsstil och levnadsvanor. Undersökningarna omfattar ofta frågor om trygghet i olika sammanhang, och huruvida man har utsatts för våld eller någon annan form av brott.

Förslag på underlag från civilsamhället

Verksamhetsstatistik från lokala brottsofferjourer

Årligen sammanställer Brottsofferjouren Sverige statistik från lokala brottsofferjourer. Statistiken visar vilka de lokala brottsofferjourerna har hjälpt och vilka brott de har drabbats av. Den nationella statistiken publiceras på deras webbplats, och aggregerade data från de lokala brottsofferjourerna delas med tillhörande kommuner.

FÖRDEL: Redovisar statistik över personer som inte har gjort en polis-anmälan, men som ändå har sökt hjälp hos en brottsofferjour.

BEGRÄNSNING: Brottsofferjourer är en ideell verksamhet som inte finns i alla kommuner. Där de finns är det olika väl utbyggt då delar av verksamheten vilar på volontär grund.

Årligen sammanställer Brottsofferjouren Sverige statistik från lokala brottsofferjourer. Statistiken visar vilka de lokala brottsofferjourerna har hjälpt och vilka brott de har drabbats av.

Verksamhetsstatistik från kvinnojourer på ideell bas

Kvinnjourer på ideell bas har inte samma arbetsgivare som kommunala kvinnojourer, och har därmed en friare roll kopplat till organisering och återrapportering. Kvinnojourer kan bidra med verksamhetsstatistik exempelvis hur många de totalt sett kommer i kontakt med och hur av dessa personer som är återkommande eller söker stöd för första gången.

FÖRDEL: Kvinnojourerna har god kännedom om våldsproblematiken på den lokala nivån.

BEGRÄNSNING: Av säkerhetsskäl är det inte alltid möjligt att bryta ner all statistik på lokal nivå. Av samma anledning kan inte all verksamhetsstatistik delas med övriga. Jourerna redovisar inte statistik på samma sätt.

Kvinnjourer kan bidra med verksamhetsstatistik exempelvis hur många de totalt sett kommer i kontakt med och hur av dessa personer som är återkommande eller söker stöd för första gången.

Breddad nivå

Kartläggningar på breddad nivå innebär att komplettera den grundläggande nivåns kvantitativa underlag med kvalitativa underlag som beskriver våldets uttryck och karaktär. På breddad nivå kan informationen nyanseras och brytas ned på områdesnivå och tidsvariation exempelvis utifrån högtider. Tänk på att dessa beskrivande underlag är ofta avgränsade till en viss målgrupp och behöver inte vara representativt för allt våld som sker.

På breddad nivå kan informationen nyanseras och brytas ned på områdesnivå och tidsvariation exempelvis utifrån högtider. Tänk på att dessa beskrivande underlag är ofta avgränsade till en viss målgrupp och behöver inte vara representativt för allt våld som sker.

Förslag på kvantitativa underlag

Brå – nationell kartläggning av brott i nära relationer

Brå publicerade 2014 rapporten *Brott i nära relationer - En nationell kartläggning* (2014:8) baserad på ett specifikt frågeavsnitt i Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Där kan mer ingående information om brott relaterat till våld i nära relation tas fram. Metoden för NTU reviderades 2017, och en ny rapport om brott i nära relationer kommer därför att publiceras 2024. För att få resultat på aggregerad nivå måste en specialbeställning skickas in till Brå.

FÖRDEL: Fokuserar på området mer djupgående än ordinarie NTU.

BEGRÄNSNING: Rapporten publiceras inte kontinuerligt.

Egeninitierade enkäter med fokus på vuxna

Kommuner kan utforma egna enkäter om våldsutsatthet, riktade till en specifik målgrupp bland sina medborgare. Själva framtagandet kan göras av kommunen själv eller med hjälp av universitet, högskolor eller ideella organisationer.

FÖRDEL: Innehållet i enkäten kan anpassas och avgränsas utifrån resurser och fokus.

BEGRÄNSNING: Framtagandet av enkäten kräver tid, eftertanke och kunskap om hur frågor om våld kan utformas och formuleras.

Kommuner kan utforma egna enkäter om våldsutsatthet, riktade till en specifik målgrupp. Själva framtagandet kan göras av kommunen själv eller med hjälp av universitet, högskolor eller ideella organisationer.

Patientregistret

Statistik kan beställas från Socialstyrelsens patientregister. Patientregistret innehåller uppgifter om patienter, vårdenheter, medicinska data, antalet vårdkontakter och diagnoser samt yttre orsaker till sjukdom och död. Här registreras även om en patient är utsatt för våld i en nära relation. Statistiken kan på så sätt visa antalet patienter där våldsutsatthet eller våldsutövning är anledningen till att patienten befinner sig på sjukhus.

FÖRDEL: Underlaget ger en inblick i och breddar förståelsen för hälso- och sjukvårdens förutsättningar och behov inom brottsförebyggande arbete. Det kan nyansera kartläggningen.

BEGRÄNSNING: Att beställa aggregerad statistik kräver tid och resurser. Det kräver även kunskap om vilka variabler och koder som statistiken ska bestå av. Det gör att det kan vara svårt att ta del av patientregistret.

Underlag från individ- och familjeorienterade (IFO) verksamheter inom kommunen

Socialtjänsten har via verksamheter som ekonomiskt bistånd och vård och behandling en stor mängd sekretesskyddad information som är bearbetad och avidentifierad och som därmed kan komplettera det kvantitativa underlaget. I kontakt med socialtjänsten kan de många gånger hjälpa till att ta fram underlag som bidrar till förståelsen för förekomst av våld i nära relation. Därtill kan liknande data komma från äldreomsorgen/vård och omsorg.

 FÖRDEL: Statistik som är bearbetad och avidentifierad kan komplettera och tillföra viktig kunskap till kartläggningens resultat.

 BEGRÄNSNING: Underlag från exempelvis socialtjänsten rör individer, vilket betyder sträng sekretess. För att kunna använda informationen måste den avidentifieras och därefter aggregeras på exempelvis områdesnivå. Det kräver analytisk kompetens samt sekretesskyddande arbetsformer.

Underlag från telefonlinjer

Det finns några nationella telefonlinjer som tar emot samtal från våldsutsatta, våldsutövare (*Välja att sluta*), anhöriga och vänner samt från yrkesverksamma, exempelvis *Kvinnofridslinjen* eller *Hedersförtryck.se*. Samtalen är anonyma och kan inte aggregeras till kommunnivå, men vissa telefonlinjer publicerar statistik på regional nivå om antalet samtal och vad det rör sig om för våld.

 FÖRDEL: De som ringer behöver inte ha anmält brottet. Underlaget ger en bild av utsatthet i ett område som kompletterar andra kvantitativa underlag.

 BEGRÄNSNING: Endast ett fåtal stödtelefonlinjer publicerar statistik, på grund av sekretess.

Det finns några nationella telefonlinjer som tar emot samtal från våldsutsatta, våldsutövare (*Välja att sluta*), anhöriga och vänner samt från yrkesverksamma, exempelvis *Kvinnofridslinjen*.

Förslag på kvalitativa underlag

För att nyansera kartläggningen är det fördelaktigt att bredda antalet informationskällor. Det kan innebära att samtala med både myndigheter och andra lokala samhällsaktörer. Det kan med fördel göras med riktade intervjuer, med enskilda eller fokusgrupper från målgrupper som kan bidra till förståelsen av nulägesbilden. Fokus i intervjuerna ligger på att utforska vilken bild som målgrupperna har av situationen och vad det kan tänkas bero på. Viktigt är att inte glömma att ta in utpekade målgruppers egna perspektiv. För vuxna kan det innebära att man inte bör missa särskilt sårbara grupper eller människor som av olika skäl inte kommer till tals. Riktade medborgardialoger kan med fördel användas.

Medborgardialoger (polisära och kommunala)

Medborgardialoger är kontaktskapande och dialogbaserade möten mellan medborgare och det offentliga, ofta i frågor där det finns en ömsesidig vilja att utbyta alltifrån åsikter och behov av förändringar och förbättringar till underlag för formella politiska beslut. Inom ramen för medborgardialoger kan också frågor om våld ställas.

 FÖRDEL: Ett konstruktivt sätt att komma närmare medborgarnas vardag, med fokus på vad medborgarna uttrycker för behov. Det kan vara ett viktigt kompletterande underlag till kvantitativa mått och skapar en bredare förståelse för målgruppens utgångspunkt, speciellt om frågorna som ställs har ett utforskande fokus. Medborgardialoger kan även fungera som ett sätt att möta målgrupper som annars riskerar att inte komma till tals.

 BEGRÄNSNING: När det kommer till frågor om våld är det svårt att nå fram. Det kan påverka formatet för medborgardialogen. Det krävs tid och kunskap att hitta rätt form för att nå sårbara eller marginaliserade grupper i samhället. Representativiteten och tiden är ytterligare försvårande omständigheter som måste förberedas och förankras inom respektive målgrupp. Det är svårt att omsätta dialogernas slutsatser i faktiskt arbete, utan att det tar för lång tid.

Kvalitativa underlag från kommunförvaltningar

Fånga upp de funktioner som arbetar med vuxna i behov av stöd och hjälp, exempelvis personal inom socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd, missbruk och psykiatri samt funktioner som arbetar inom exempelvis hemtjänst eller stöd till funktionshindrade (LSS). De har genom sina uppdrag möjlighet att få inblick i deras brukares vardag, även i frågor som rör våld. De kan utförligt beskriva våldsutsattheten hos de människor de möter och bidra till förståelse av målgruppens situation och behov.

 FÖRDEL: Funktionerna arbetar främst operativt och har direktkontakt med våldsutsatta och våldsutövare.

 BEGRÄNSNING: Det kvalitativa underlaget baseras endast på de människor som de möter. Många våldsutsatta och våldsutövare söker inte stöd via exempelvis socialtjänsten eller andra enheter, och därmed kommer de inte till deras kännedom.

Fånga upp de funktioner som arbetar med vuxna i behov av stöd och hjälp, exempelvis personal inom socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd, missbruk och psykiatri samt funktioner som arbetar inom exempelvis hemtjänst eller stöd till funktionshindrade (LSS).

Kvalitativa underlag från polisiära regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel

Jämställdhetsmyndigheten har ett nationellt samordningsansvar för arbete mot prostitution och människohandel. Regionskoordinatorerna mot prostitution och människohandel finns i alla polisregioner och via intervjuer kan de bistå med stöd och spetskompetens till regionala myndigheter gällande prostitution och människohandel för alla ändamål, såsom sexuella ändamål. Stödet och spetskompetensen kan exempelvis innebära att regionkoordinatorerna delar en regional lägesbild över antalet utsatta, sammanhanget till utsattheten och om utvecklingen i regionen.

 FÖRDEL: Regionkoordinatorerna besitter spetskompetens gällande prostitution och människohandel, och utgör på så sätt en viktig samverkanspartner till den lokala polisen, främst för att utbyta kunskap och dela information.

 BEGRÄNSNING: De underlag som regionkoordinatorerna arbetar med bygger på inkomna och egeninitierade ärenden. De ger därmed ingen heltäckande bild, utan beskriver främst hur många ärenden de har och av vilken karaktär dessa är.

Kvalitativa underlag från kommunpolisen och regionspolisen

Polisen har i sitt uppdrag att förebygga och förhindra att brott sker och verka för att fler brott klaras upp. Polisen är ofta den första myndighetskontakt en våldsutsatt eller våldsförövare träffar. Polisen har genom sitt arbete empirisk kunskap om ärenden där våld ingår.

 FÖRDEL: Kvalitativa underlag från polisen kompletterar polisens statistik.

 BEGRÄNSNING: Polisens upplevelser baseras på det urval av samhällets invånare som de genom sitt arbete. Det ger därmed ingen heltäckande bild av hur vanligt våldsbrott är eller vilka som utsätts eller utsätter andra för våld.

Kvalitativa underlag från hälso- och sjukvården

I varje region finns det en kontaktperson för arbetet mot våld i nära relationer. Regionskontakten kan bistå med information om de regionala verksamheterna, såsom mödravårdscentraler, barnavårdscentraler, akutmottagningar, vårdcentraler och tandvården. Exempelvis kan det handla om verksamheterna har uppmärksammat en ökning av människor som söker sig till deras verksamheter där våldsutsatthet eller våldsutövning är en del av problembilden. Mer information om regionskontakterna finns på Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) hemsida.

 FÖRDEL: Kontaktpersonen besitter information om det regionala och lokala arbetet som inte alltid kommer till andra aktörers kännedom.

 BEGRÄNSNING: Arbetet hos regionerna varierar och därmed kan även underlaget variera.

Regionskoordinatorer mot prostitution och människohandel finns i alla polisregioner och via intervjuer kan de bistå med stöd och spetskompetens till regionala myndigheter gällande prostitution och människohandel för alla ändamål, såsom sexuella ändamål.

Polisen är ofta den första myndighetskontakt en våldsutsatt eller våldsförövare träffar. Polisen har genom sitt arbete empirisk kunskap om ärenden där våld ingår.

Regionskontakten kan bistå med information om de regionala verksamheterna, såsom mödravårdscentraler, barnavårdscentraler, akutmottagningar, vårdcentraler och tandvården.

Kvalitativa underlag från fastighetsvärdar/bovärdar

Fastighetsvärdar/bovärdar hos både allmännyttiga och privata bostadsbolag har ofta nära kontakt med hyresgästerna inom sitt fastighetsbestånd. En del av värdarna arbetar med exempelvis metoden Huskourage eller Grannsamverkan, som båda direkt eller indirekt kan inriktas på att förebygga våld i hemmet. Via exempelvis Huskourage kan värdarna dela sin bild av hur vanligt förekommande våldsutövning och våldsutsatthet är bland sina hyresgäster.

FÖRDEL: Fastighetsvärdar/bovärdar arbetar inom bostadsområdet och träffar hyresgästerna kontinuerligt, vilket gör att de kan ha sådan information som inte kommer till myndigheters kännedom.

BEGRÄNSNING: Underlaget omfattar endast det egna bostadsbeståndet.

Kvalitativa underlag från lokala kvinnojourer

Utöver verksamhetsstatistik, kan kvinnojourer ge en mer mångsidig nulägesbild utifrån de kvinnor och män, tjejer och killar som de möter. Kvinnojourerna bedriver flera verksamheter och kan ge information som är baserad på deras chattstödfunktion, stödsamtal, skyddade boenden etc. Exempelvis deras analys av jourens verksamhetsstatistik eller om de har uppmärksammat en trend eller utveckling över våldsutsatthet eller våldsutövning i ett geografiskt område eller forum, ge en bredare förståelse för våldets omfattning och sammanhang.

FÖRDEL: Har god lokal kännedom som kompletterar deras verksamhetsstatistik.

BEGRÄNSNING: Det finns begränsningar i urvalet; långtifrån alla utsatta kommer i kontakt med kvinnojourerna. Underlaget ska därför ses som en bild av hur utsattheten gestaltar sig.

Kvalitativa underlag från lokala brottsofferjourer

Brottsofferjourer ger stöd till brottsoffer, vittnen och anhöriga. De brottsutsatta behöver inte ha gjort en polisanmälan, och de får vara anonyma. Utöver årlig statistik besitter de lokala brottsofferjourerna information om vad våldsutsattheten beror på samt de utmaningar brottsoffren möter och vilka utmaningar de möter.

FÖRDEL: I och med anonymiteten och att det inte finns något krav om polisanmälan innehåller underlaget unik information som inte kan hämtas någon annanstans.

BEGRÄNSNING: Brottsofferjourerna har avgett tystnadslofte, vilket begränsar vad för information de kan delge.

Utöver verksamhetsstatistik, kan kvinnojourer ge en mer mångsidig nulägesbild utifrån de kvinnor, barn och män som de möter.

I och med anonymiteten och att det inte finns något krav om polisanmälan innehåller underlaget unik information som inte kan hämtas någon annanstans.

Kvalitativa underlag från lokala civilsamhällesorganisationer

Ombesörjer flera stödfunktioner lokalt och har kunskap om utsatthet, vilka brott som målgrupperna är utsatta för och eventuella trender. Exempelvis kan grannsamverkansorganisering leda till att lokala företrädare har god kännedom om hur situationen ser ut just där de bor. Ibland arbetar de eller andra liknande organisationer med metodiken Huskurage. Då bedrivs ett uppsökande arbete just utifrån våld i hemmet.

FÖRDEL: De har god lokal kännedom och träffar flera målgrupper.

BEGRÄNSNING: Alla utsatta kommer inte i kontakt med civilsamhällets företrädare. Underlaget behöver kompletteras av andra underlag.

Kvalitativa underlag från trossamfund

Trossamfund och deras sociala institutioner kan ha en viktig roll i ett lokalsamhälle och har därtill i uppdrag att möta samhällets mest utsatta. De kan beskriva våldsutsattheten hos människor de möter.

FÖRDEL: De kan ge kompletterande information över tid om antalet utsatta som de möter samt en generell bild av vad det är människor söker stöd för. Vissa trossamfund, exempelvis Stadsmissionen, Pingstmissionens utvecklingssamarbete (PMU), Myrorna (Frälsningsarmén) samt motsvarande inom andra trosinriktningar, spelar en avgörande roll för människor i kunskaps- och kontaktförmedling gentemot samhällets institutioner. De är viktiga, eftersom de kan nå ut med information och dessutom samla in underlag från målgrupper som annars inte kommer till tals i tillräckligt hög grad.

BEGRÄNSNING: Trossamfunden har många gånger frivillig tystnadsplikt, och delger därför inte all information som de kan tänkas ha tillgång till. De möter dessutom ett urval av människor som inte alltid är representativa för målgruppen i stort.

Trossamfunden har många gånger frivillig tystnadsplikt, och delger därför inte all information som de kan tänkas ha tillgång till.

Avancerad nivå

På den avancerade nivån kan det lokala brottsförebyggande arbetet vidgas till att kartlägga brottstypsproblem som av tradition varit svåra att få med i det lokala brottsförebyggande arbetet såsom köp av sexuella tjänster, prostitution och hedersrelaterat våld. Nedan följer förslag på underlag som kräver mer tid och resurser.

På den avancerade nivån kan det lokala brottsförebyggande arbetet vidgas till att kartlägga brottstypsproblem som av tradition varit svåra att få med i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Förslag på underlag från kommun

Nätpatrullering

Ett tillvägagångssätt för att få en uppfattning om prostitutionens omfattning är att manuellt göra sökningar på webbplatser som har eskort och sugardejting. Det kan göras av såväl polis som av kommun, då oftast inom ramen för funktioner inom socialtjänst eller fritidsverksamhet.

 FÖRDEL: En manuell kartläggning kan ta fram en hel del information om nätprostitutionens omfattning och efterfrågan, utifrån antalet annonser och profiler samt omfattningen av så kallade *incalls* och *outcalls*, vilket ger en anvisning om var övergreppen sker. Incalls innebär att de våldsutsatta träffar våldsutövaren på en plats som den utsatta tillhandahåller, till exempel det egna hemmet, medan outcalls innebär att den våldsutsatta och våldsutövaren träffas på platser såsom hotell, i en bil eller i våldsutövarens eget hem.

 BEGRÄNSNING: Nätpatrullering fokuserar endast på det som sker på internet. Vissa webbplatser kräver registrering och inloggning.

Verksamhetsstatistik från specialiserade mottagningar, som Mika- och Kastmottagningar, Evonhuset eller liknande

I storstäderna finns mottagningar som vänder sig till dem som köper sexuella tjänster, har funderingar kring sexköp, har fått ersättning för att ha sex med någon eller skadar sig med sex. Dessa mottagningar kan återge hur många de kommer i kontakt med samt bedöma flödet till dem.

 FÖRDEL: Dessa mottagningar har specialkompetens och en värdefull lokal kännedom.

 BEGRÄNSNING: Mottagningarna finns inte i alla städer.

I storstäderna finns mottagningar som vänder sig till dem som köper sexuella tjänster, har funderingar kring sexköp, har fått ersättning för att ha sex med någon eller skadar sig med sex.

Förslag på kvalitativa underlag

Intervjuer med yrkesverksamma (civilsamhällesorganisationer och kommunala tjänstepersoner)

Professionsintervjuer med yrkesverksamma inom relevanta verksamheter kan ge en bild av vad de upplever i sitt arbete rörande våld i nära relationer och vilka utmaningar de ser kopplade till detta.

FÖRDEL: Intervjuerna ger ett inifrånperspektiv och en fördjupad förståelse.

BEGRÄNSNING: Kräver bred kompetens och erfarenhet av att genomföra intervjuer.

Professionsintervjuer med yrkesverksamma inom relevanta verksamheter kan ge en bild av vad de upplever i sitt arbete rörande våld i nära relationer och vilka utmaningar de ser kopplade till detta.

Intervjuer med tidigare våldsutövare och tidigare våldsutsatta

Djupintervjuer eller fokusgrupper med målgruppen, som omfattar tidigare våldsutsatta och tidigare våldsutövare, om deras liv och syn på hur samhället har arbetat med deras behov. Denna information kompletterar det övriga kvantitativa och kvalitativa underlaget.

FÖRDEL: Intervjuerna ger ett inifrånperspektiv och en fördjupad förståelse.

BEGRÄNSNING: Kräver bred kompetens och erfarenhet av att genomföra intervjuer.

Kompletterande underlag till den lokala kartläggningen

För att komplettera den lokala kartläggningen kan andra underlag på nationell nivå bidra till en mer sammantagen förståelse av den lokala situationen. Nedan följer ett antal exempel på kompletterande rapporter och kartläggningar som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

NATIONELLA RAPPORTER OCH STATISTIK MED FOKUS PÅ BARN OCH UNGDOMAR

Brottsförebyggande rådet – Skolundersökningen om brott

Vartannat år publicerar Brå rapporten *Skolundersökningen om brott*, som beskriver utsatthet för brott (t.ex. misshandel och sexualbrott) samt delaktighet i brott bland elever i årskurs 9. Den färskaste rapporten publiceras i oktober 2022. Tidigare rapporter kan laddas ner från Brås webbplats, <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/skolundersokningen-om-brott.html>.

Brottsförebyggande rådet – Våld i ungas parrelationer

I rapporten *Våld i ungas parrelationer* (2021:15) studeras vilka åtgärder som kan vidtas i samhället för att motverka våld i ungas parrelationer. Rapporten består av en kunskapssammanställning om våldets omfattning och karaktär, förklaringsmodeller och riskfaktorer bakom ungas parrelaterade våld, förebyggande och stödande åtgärder, samt vilka kunskapsluckor som finns. Rapporten kan laddas ner från Brås webbplats, www.bra.se.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset – Nationell kartläggning av förekomsten av våld mot barn

Vart femte år genomför Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillsammans med Karlstad universitet en nationell kartläggning av förekomsten av våld mot barn. Senaste kartläggningen gjordes 2016 och nästa rapport planeras att redovisas 2023. Tidigare rapporter kan laddas ner från Stiftelsen Allmänna Barnhusets webbplats, <https://www.allmannabarnhuset.se/produkter/bocker-rapporter/>.

För att komplettera den lokala kartläggningen kan andra underlag på nationell nivå bidra till en mer sammantagen förståelse av den lokala situationen.

NATIONELLA RAPPORTER OCH STATISTIK FÖR ALLA MÅLGRUPPER, INKLUSIVE VUXNA

Jämställdhetsmyndigheten

Jämställdhetsmyndigheten publicerar årligen rapporter om olika områden som rör mäns våld mot kvinnor. Se mer på Jämställdhetsmyndighetens webbplats, <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/?area=0&year=0&isoLang=sv-SE&limit=10&page=0&publicationType=->

Länsstyrelsernas årliga regionala lägesrapport

Flera länsstyrelser publicerar en årlig regional lägesrapport om arbetet för att förebygga och bekämpa våld i länet. Flera länsstyrelser publicerar även en årlig regional lägesrapport om sitt brottsförebyggande arbete.

Plattformen Civila Sverige Mot Människohandel

Plattformen Civila Sverige Mot Människohandel publicerar årligen statistik om civilsamhällets kontakter med utsatta för människohandel. Statistikrapporterna kan laddas ner från <https://manniskohandel.se/var-verksamhet/statistikinsamling/>.

Polismyndigheten – Människohandel för sexuella och andra ändamål – lägesrapport

I rollen som Sveriges nationella rapportör i frågor som berör människohandel för sexuella och andra ändamål lämnar Polismyndigheten årligen en lägesrapport. Rapporten redovisar där bland annat omfattningen av människohandeln i landet på nationell nivå samt för respektive polisregion. Både den senaste och tidigare lägesrapporter kan laddas ner från webbplatsen för Nationellt metodstöd mot prostitution och människohandel, <https://www.nmtsverige.se/publikationer>.

Socialstyrelsens dödsfallsutredningar – Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott

Socialstyrelsen har i uppdrag att utreda när ett barn har utsatts för grov eller synnerligen grov misshandel av en närstående eller tidigare närstående eller har utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld samt när en vuxen har utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld av en närstående eller tidigare närstående. Utredningen innebär granskning av journaler och annan dokumentation i syfte att identifiera brister i samhällsaktörernas insatser.

Vartannat år rapporterar denna utredning till regeringen. Den senaste utredningen kan laddas ner från Socialstyrelsen webbplats, <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/>.

Exempel på stöd i arbetet

Här nedan följer exempel och möjliga scenarier som kan hjälpa er att relatera underlagen till verkligheten.

GÖR EN LOKAL RETROAKTIV UTREDNING

Ett sätt att stärka kompetensen och kunskapen om arbete mot våld i nära relationer är metoden retroaktiv utredning. Den ska ses som ett komplement till kartläggningsarbetet, eller den del av kartläggningsarbetet vars målsättning är att utreda ärenden som har resulterat i grovt våld, dråp eller mord.

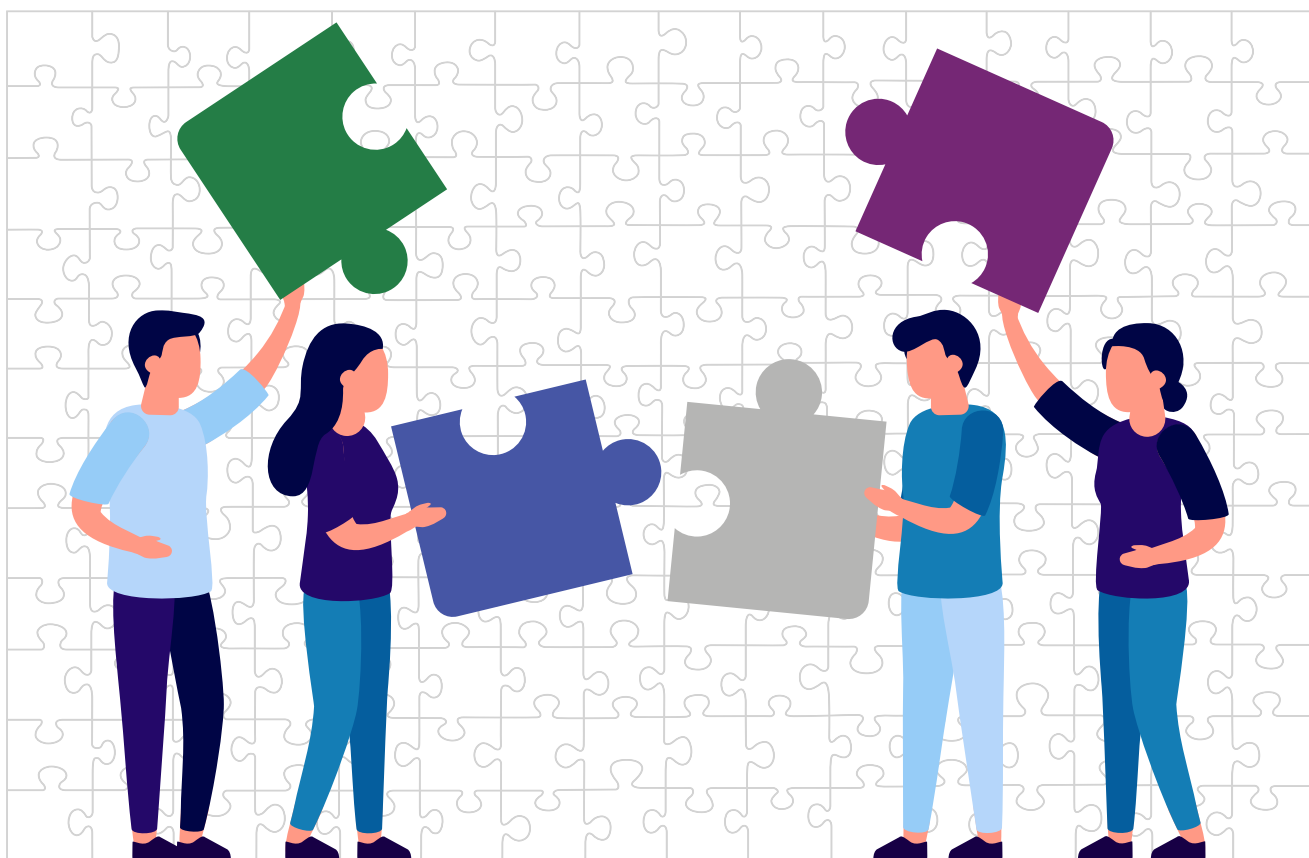
Syftet med en retroaktiv utredning är att dra lärdomar från verkliga ärenden och därmed identifiera brister i arbetsmetod och rutiner. Utredningen ska granska händelseförloppet och de involverade samhällsaktörer som har varit i kontakt med den våldsutsatta/brottsoffret och våldsutövaren/gärningspersonen.

Om barn finns med i bilden är det även viktigt att se över hur det har hanterats. Ta gärna hjälp av exempelvis personal från socialtjänst och polis när ni genomför arbetet. För stöd i hur ni kan genomföra utredningen, se Socialstyrelsens dödsfallsutredningar⁵¹.

Syftet med en lokal retroaktiv utredning är att dra lärdomar från verkliga ärenden och därigenom få stöd och hjälp att identifiera och åtgärda brister i arbetsmetoder och rutiner.

---

⁵¹ Socialstyrelsens dödsfallsutredningar, www.socialstyrelsen.se

Tre scenarier

Scenario 1

VÄSTKÖPING ÄR EN MINDRE KOMMUN på 23 000 invånare. Det lokala brottsförebyggande rådet (brå) arbetar enligt samverkansprocessen och genomför kontinuerligt kartläggningar och sammanställer dem i en lokal strategisk och operativ lägesbild.

POLIS BÖRJAR EFTER HAND SIGNALERA att det inom lokalpolisområdet finns underrättelseinformation som tyder på ett ökande antal anmälda brott i nära relationer. Vid kontroll och jämförelse upptäcker det lokala brå att deras kartläggningar saknar underlag som tar hänsyn till förekomsten av våld i nära relationer, och att det därför inte finns något att jämföra polisens uppgifter med.

LOKALA brå bestämmer sig för att försöka bredda kartlägningsunderlaget med statistik som tar hänsyn till våld i nära relationer. De använder sig sedan tidigare av polisens statistik över anmälda brott, men det visar sig snabbt vara otillräckligt. Polisen anger att det är få anmälda brott som rör sig om brott i nära relationer och att mörkertalet är stort. För att komplettera brottsanmälningarna tar lokalpolisen fram underlag från händelserapporter.

FÖR ATT TRIANGULERA UNDERLAGET och inte förlita sig på bara polisens bild tar lokala brå kontakt med socialtjänsten och den kommunala kvinnojouren. Socialtjänsten har god lokal kännedom om våldet och kan bidra med både kvantitativa och kvalitativa underlag. Kvinnojouren berättar att tre kvinnor, varav två har barn under tio år, har tagit kontakt med dem under de senaste två veckorna.

KVINNOJOURNEN DELAR ÄVEN MED SIG av sin verksamhetsstatistik. Den visar att de senaste fem åren finns ett samband mellan vissa högtider, såsom midsommar och nyår, och högre tryck på kvinnojurens stödtelefonlinje.

DE KOMPLETTERADE UNDERLAGEN från polisen, socialtjänsten och den kommunala kvinnojouren ger det lokala brå en bättre bild av den lokala förekomsten av våld i nära relationer. Dessa tre underlag visar att det våld som sker i hemmet måste bevakas kontinuerligt och läggas in i den lokala lägesbilden. När så görs blir det ett brottstypsområde som kan behöva prioriteras och orsaksanalyseras.

EFTER GENOMFÖRD ANALYS framgår det att det finns ett behov av ett mer direkt uppsökande arbete gentemot några målgrupper. Kommunen, polisen och kvinnojouren samplanerar därför ett uppsökande arbete.

DE IDENTIFIERAR TRE MÅLGRUPPER för arbetet: utrikesfödda kvinnor med svag anknytning till arbetsmarknaden, daglediga kvinnor över 70 år samt personer med olika former av funktionsnedsättning.

FÖRUTOM FRAMTAGANDE AV INFORMATIONSMATERIAL om vilket stöd som målgrupperna har rätt till och vart de kan vända sig, läggs även stor vikt vid att påtala att det våld de kan vara utsatta för är brottsligt.

FÖR ATT NÅ MÅLGRUPPERNA samarbetar man med lokala civilsamhällsorganisationer och kommunens vård- och omsorgsförvaltning. Det knackas dörr och man genomför riktade medborgardialoger med de specifika målgrupperna.

FÖR ATT FÅ SÅ MÅNGA SOM MÖJLIGT ATT DELTA, ordnas möjlighet till barnpassning och det bjuds på mat. När arbetet följs upp efter sex månader visar det sig att såväl socialtjänst och polis fått in fler anmälningar om våld än jämförbar period föregående år, men att även fler ärenden om hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammats. Det var inte en målsättning för arbetet, men ett indirekt utfall av det.

Scenario 2

EN KOMMUNAL HÖGSTADIESKOLA kontaktar kommunens lokala brottsförebyggande samordnare på grund av oro över elevernas mående. Skolan rapporterar om ökad fysisk och psykisk utsatthet och att antalet orosanmälningar över tid har ökat. Elevhälsopersonalen bekräftar att antalet elever som söker stöd hos dem har blivit större.

DEN KOMMUNALA SAMORDNAREN tar kontakt med kommunens våldsförebyggande samordnare, som bjuds med på nästa lokala brå. Väl där beskriver de båda funktionerna sin bild av nuläget och föreslår gemensamt att arbeta vidare med frågan. Lokala brå bestämmer sig för att stödja förslaget och vill att funktionerna gör en lokal kartläggning av nuläget och utvecklingen.

SAMORDNARNA TAR KONTAKT MED SOCIALTJÄNSTEN, som bekräftar det ökade antalet inkomna orosanmälningar. I kontakt med kommunens samtliga högstadieskolor säger sig hälften av dem ha samma upplevelse. De övriga högstadieskolorna säger däremot att det inte är någon försämrad situation hos dem.

EFTERSOM DET DELVIS INKOMMER OLIKA BILDER av läget tar samordnarna kontakt med kontaktpersonen i regionen mot våld i nära relationer, som bekräftar att fler ungdomar har hört av sig till ungdomsmottagningen med frågor om partnerrelationer och oro över händelser på sociala medier. Kontaktpersonen i regionen förklarar även att vårdcentraler i regionen har registrerat fler patienter med skador som tyder på fysiskt och/eller sexuellt våld. Lokalpolisen bekräftar därtill oron och konstaterar att deras personal fått uppfattningen att det våld som upptäckts på vårdcentralerna är kopplat till hemmiljön.

NÄR DE OLIKA KARTLÄGGNINGSUUNDERLAGEN läggs samman och sammanställs till en nulägesbild visar den att problemet är utbrett. Den visar även att problemet inte hade kommit till det lokala brås kännedom utan tipset från högstadieskolan. Detta resulterar till omprioriteringar och fler insatser av det lokala brå tillsammans med de aktuella skolorna, polisen och den lokala tje- och ungdomsjouren.

Scenario 3

I DALSTAD GENOMFÖR KOMMUN OCH POLIS varje år trygghetsundersökningar bland sina medborgare. De senaste två undersökningarna visar att framför allt unga kvinnor upplever en väsentligt högre nivå av otrygghet än andra, trots att Dalstad har en låg nivå av brottslighet. Det här var en motsägelsefull bild, som kommun och polis ville undersöka närmare.

ETT FÖRSTA STEG VAR ATT SAMLA IN MER INFORMATION. De inhämtade och jämförde rapporter från elevhälsan på gymnasiet samt från ungdoms- och kvinnojouren, som gav ett liknande resultat. För att vidare undersöka vad detta kunde bero på bjöd kommunen och områdespolisen in unga kvinnor till fokusgruppsintervjuer.

UNDER INTERVJUERNA FRAMTRÄDDE EN BILD av att de kände sig oroliga för att bli utsatta för våld, framför allt verbalt men även sexuellt. De framförde att de kände sig utpekade när de var på vissa ställen på gymnasieskolorna eller när de rörde sig hemåt från centrum. Då tätorten i Dalstad är relativt liten betydde det att de flesta kände igen varandra.

DET VAR ETT VIKTIGT RESULTAT. Även om det inte var en fråga om omfattande brottslighet var otryggheten så pass framträdande att kommunen och polisen bestämde sig för att arbeta med flera olika förebyggande insatser.

GYMNASIESKOLORNA FICK HJÄLP av civilsamhällsorganisationer för att arbeta för förändrade attityder och normer, samt att inventera den fysiska miljön för att reducera risken att utsättas för verbala påhopp utan att någon annan märkte det. Elevhälsan på de aktuella skolorna fick dessutom ett riktat uppdrag att arbeta med pojkarnas behov av förändrade maskulinitetsnormer och machokulturer.

POLISEN ARBETADE UPPSÖKANDE tillsammans med kommunens fälttjänst och nattvandringsgruppen under helgkvällar, framför allt i centrumstråk. Under uppföljningen ett år senare visade resultaten inga stora skillnader gentemot tidigare avseende brottsligheten, men en viktig skillnad i svaren i trygghetsundersökningen var ett ökat förtroende för kommunens och polisens arbete samt en större andel unga kvinnor som kände sig trygga.

METODSTÖD FÖR KARTLÄGGNING AV TRE VÅLDSTYPER – VÅLD I NÄRA RELATIONER, HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK SAMT PROSTITUTION OCH MÄNNISKO- HANDEL FÖR SEXUELLA ÄNDAMÅL

Det här stödet handlar om samordning och samverkan mellan det lokala brottsförebyggande och det våldsförebyggande arbete samt om att tillsammans arbeta kunskapsbaserat och strukturerat med komplexa frågor.

Syftet är att beskriva och förklara hur underlag med koppling till våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål kan inkluderas i den lokala brottsförebyggande lägesbilden.

Detta stöd är en fördjupning av framförallt steg 2 i den så kallade samverkansprocessen som beskrivs ingående i *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* samt kompletterar Jämställdhetsmyndighetens metodstöd för kartläggning av våld, i form av handboken *Inget att vänta på*.

Stödet har framförallt arbetas fram som ett digitalt stöd, och denna skrift utgör utgångspunkten till detta stöd. Mer information om stödet finns på www.bra.se/kartlaggning-valdstyper.

Mer information om Jämställdhetsmyndighetens våldsförebyggande arbete finns på <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/valdsforebyggande-arbete/>.

Stödet har tagits fram av Brå i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten och i samråd med Socialstyrelsen.